

Social hållbarhet i Enköpings kommun 2026

En kartläggning som underlag för utveckling och vägval inom social hållbarhet i Enköpings kommun

Fotograf: Enköpings Kommun

Datum: 2026-02-02

Kommunledningsförvaltningen
Jonas Nyström
Strateg
Jonas.nystrom@enkoping.se

Innehåll

1	Enköpings kommun och social hållbarhet	8
1.1	Sammanfattning av kartläggningen	10
1.2	Sammanfattande analys per fokusområde	11
2	Hållbarhetspolicy, Enköpings kommun	14
3	Kommunens ambition och målbild.....	15
3.1	Kommunfullmäktige	15
3.2	Trygghet.....	15
3.3	Vision	16
3.4	Fyra prioriterade globala mål	16
4	Förstudie med Mälardalens Universitet	18
4.1	Fem fokusområden som enligt studien har goda förutsättningar för samverkan	18
4.2	Rekommendationer och slutsatser	19
5	Den sociala kompassen.....	20
5.1	Hur kan man använda den sociala kompassen	20
5.2	Konkreta exempel från Enköpings kommun	21
5.3	Begränsningar:.....	21
6	Befintligt lag- och policystöd	22
6.1	Folkrätt och konventioner.....	22
6.1.1	De viktigaste konventionerna och lagarna är:	22
6.2	Upphandling.....	23
6.3	Ny socialtjänstlag	24
6.3.1	Fokus på förebyggande arbete	24
6.3.2	Ökad tillgänglighet och likvärdighet.....	25
6.3.3	Rätt till insatser utifrån behov	25
6.3.4	Tydligare barnrättsperspektiv	25
6.3.5	Stärkt samverkan och helhetssyn	25
6.3.6	Tydligare krav på kommunen	25
6.4	DOS-lagen	26

6.5	Ökat aktivitetskrav – kommande händelser av betydelse.....	26
6.5.1	Vilka förändringar kan det föra med sig för flyktningmottagande/nyanlända?.....	27
6.5.2	Risker och kritiska synpunkter.....	27
6.6	Tak för försörjningsstöd – Regeringens föreslagna bidragsreform.....	28
7	Kommunen som aktör för social hållbarhet	30
7.1	Kommunstyrelsen	30
7.1.1	Sociala hållbarhetsutskottet	31
7.1.2	Trygghetsskapande och brottsförebyggande planering.....	31
7.1.3	Vardagsnära grönska och natur	32
7.1.4	PLEX	32
7.2	Utbildningsnämnden	32
7.2.1	Utbildningsnämndens reglemente – valda delar med koppling till social hållbarhet.....	33
7.2.2	Direkta kopplingar till social hållbarhet	33
7.2.3	Indirekta kopplingar till social hållbarhet.....	33
7.3	Socialnämnden	34
7.3.1	Kopplingar till social hållbarhet.....	34
7.3.2	Indirekta kopplingar till social hållbarhet.....	35
7.4	Vård och omsorgsnämnden.....	35
7.4.1	Koppling till social hållbarhet.....	35
7.4.2	Indirekt koppling till social hållbarhet.....	36
7.5	Upplevelsenämnden	37
7.5.1	Direkt koppling till social hållbarhet	37
7.5.2	Indirekt koppling till social hållbarhet.....	38
7.6	Tekniska nämnden	38
7.6.1	Kopplingar till social hållbarhet.....	38
7.6.2	Med bredare hållbarhetsperspektiv	38
7.6.3	Tvärsektoriella arbetssätt	39
7.6.4	Data och uppföljning.....	40
7.7	Miljö- och byggnadsnämnden	40
7.7.1	Planering och bygglovsprövning	40
7.7.2	Miljö- och hälsoskydd	41

7.7.3	Medverkan i samhällsplanering	41
7.7.4	Delaktighet och samskapad planering	41
8	De viktiga samhällsaktörerna	42
8.1	Staten och myndigheter	42
8.2	Regionen	42
8.2.1	Hälso- och sjukvård	42
8.2.2	Folkhälsoarbete och samhälls-utveckling	43
8.2.3	Regional utveckling och samhälls-planering	43
8.2.4	Kultur och bildning	43
8.2.5	Kollektivtrafik och tillgänglighet	44
8.3	Näringslivet och arbetsgivare	44
8.4	Civilsamhället och ideella organisationer	44
8.5	Forskning och universitet	45
8.6	Media	45
8.7	Invånare och lokala nätverk	46
8.8	Collective Impact	46
9	Plattform för social hållbarhet	47
9.1	Tillitens betydelse för social hållbarhet	47
10	Omvärldsanalys och intern inblick	49
10.1	Enköpings kommun – ambition och förutsättningar	49
10.1.1	Geografiskt läge	49
10.1.2	Förväntad tillväxt och befolkningsutveckling	50
10.1.3	Näringslivsförutsättningar	50
10.1.4	Civilsamhälle och lokalt engagemang	50
10.2	Hälsa och folkhälsa	51
10.2.1	Trender bland barn och unga	51
10.2.2	Trender bland äldre	52
10.2.3	Arbetsrelaterad hälsa	52
10.2.4	Tandhälsa	53
10.2.5	Möjliga utvecklingsområden hälsa och folkhälsa	54
10.3	Utbildning och livslångt lärande	54
10.3.1	Möjliga utvecklingsområden utbildning och livslångt lärande	55

10.4	Bostad och bostadsmiljö	56
10.4.1	Möjliga utvecklingsområden bostad och bostadsmiljö	58
10.5	Demokrati och delaktighet	58
10.5.1	Kommunen och demokratin	59
10.5.2	Delaktighet och föreningslivet	60
10.5.3	Möjliga utvecklingsområden för delaktighet och demokrati.....	63
10.6	Jämställdhet och rättigheter.....	64
10.6.1	Hur står det till med jämställdheten	64
10.6.2	Strategi för Uppsala län	64
10.6.3	Målområden och visioner	64
10.6.4	Stora utmaningar	65
10.6.5	Hur arbetet bli effektivt	66
10.6.6	Var uppstår bristande jämställdhet?	66
10.6.7	Konventioner och lagar - allas lika rätt	68
10.6.8	Barnkonventionen	68
10.6.9	DOS-lagen.....	70
10.6.10	Möjliga utvecklingsområden jämställdhet.....	70
10.7	Sysselsättning och försörjning	70
10.7.1	Arbetslöshet som leder till fattigdom	72
10.7.2	Vad kan kommunen göra för att stödja utsatta barn	74
10.7.3	Möjliga utvecklingsområden sysselsättning och försörjning.....	74
10.8	Trygghet och säkerhet	75
10.8.1	Brottsförebyggande arbete	76
10.8.2	Trygghetstriangeln.....	76
10.8.3	SSPF, samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid	76
10.8.4	BOB- råd, barn och unga i organiserad brottslighet.....	76
10.8.5	Möjliga utvecklingsområden trygghet och säkerhet.....	77
10.9	Kultur och fritid	77
10.9.1	Möjliga utvecklingsområden kultur och fritid.....	79

10.10	Integration och inkludering.....	79
10.10.1	Bostadssegregation.....	79
10.10.2	Arbetsmarknad och sysselsättning.....	80
10.10.3	Skola, socialtjänst och samhälls-deltagande.....	80
10.10.4	Styrkor & risker - vad statistiken pekar.....	80
10.10.5	Möjliga utvecklingsområden integration och inkludering	81

1 Enköpings kommun och social hållbarhet

Den här rapporten har ambitionen att utgöra en kartläggning av förutsättningarna för social hållbarhet i Enköpings kommun. Syftet är att presentera ett kunskapsunderlag och en pedagogisk grund för fortsatt diskussion och arbetet att utveckla program och strategi avseende social hållbarhet. Rapporten gör ett bredare omtag med avsikten att överblicka och beröra viktiga faktorer och samhällsnyttor som är centrala för social hållbarhet. Den innehåller inslag av analys, men den fördjupade analysen kommer i nästa steg, då en strategi för arbetet med social hållbarhet i Enköpings kommun ska utformas. Under våren 2026 genomför kommunen dialogmöten och strategiska samtal som ska ligga till grund för valet av inriktning och fokusområden. Kommunens fokusområden utgör sedan avgränsningen för den fördjupade analysen som ska ligga till grund för kommunens vägval, prioriteringar, åtgärdsplan och metodval. Målet är att säkerställa en stringent och integrerad styrning för social hållbarhet i Enköping.

Innehållet i rapporten påverkas av avgränsningar. Det finns fler faktorer och samhällselement som har kopplingar till social hållbarhet. Vi uppfattar dem som mer perifera och/eller indirekta och de har därför inte tagits med här. Några av dem kan vara aktuella att lyfta senare, kommunikationer och kollektivtrafik kan vara ett exempel på en sådan.

Kapitel 1 – 9 beskriver förutsättningar och ramar för arbetet med social hållbarhet. Här beskrivs kommunens vision och politiska mål med bäring på ämnet samt ambitioner och tidigare arbeten. Det finns också en beskrivning av de lagar och konventioner som kommunen behöver förhålla sig till. De kan utmana kommunen genom lagkrav, men kan också utgöra ett stöd för aktiva val och skarprioriteringar. Här finns också en aktörsbeskrivning, dels en intern sådan som utvecklar nämndernas ansvar och möjligheter att göra skillnad, baserat på reglementen samt på respektive nämnds unika uppdrag. Dels också en beskrivning av externa aktörer som har stor betydelse för kommunens arbete på området social hållbarhet. De kan vara viktiga för att de har mandat och rådgivning som kommunen saknar. De är i flera fall även väsentliga samarbetspartners för kommunen, och samverkan för att nå explicita resultat inom social hållbarhet är en framgångsfaktor som presenteras mer utförligt i rapporten.

Kapitel 10 är en genomgång av ett antal samhällsfunktioner och grundläggande samhällsnyttor som avgör individens och/eller familjens förutsättningar att tillgodogöra sig social hållbarhet. Kapitel 11 beskriver och gör analyser på respektive område med ambitionen att ge läsaren en nyanserad men förenklad "kartbild" av arbetsområdet social hållbarhet och vilka kriterier som är avgörande för människan. Här presenteras en rad

exempel och data som ger läsaren en bild av nuläget, men det är inte en uttömmande analys. Här finns stort utrymme för kompletterande fördjupningar och prioriteringar som leder till vägval och sökande efter nya och verifierade metoder och arbetssätt. Det arbetet, menar vi, är nästa steg i processen. Dessa faktorer bör beskrivas tydligt och mer utförligt inom Enköpings kommuns kommande strategi för social hållbarhet, som ska ge avgränsning, handledning och verktyg att göra just detta.

Enköpings kommun beskriver en hög ambition vad gäller social hållbarhet. Det framgår inte minst av Kommunfullmäktiges långsiktiga plan 2024-2027 och kommunens hållbarhetspolicy som båda beskrivs mer utförligt nedan. Kommunen har också gjort en förstudie i samarbete med Mälardalens Universitet, även den ett tecken på att Enköping vill stärka sitt arbete med social hållbarhet. En kartläggning och nulägesanalys av kommunens arbete med social hållbarhet ska självfallet beskriva de exempel som nämns ovan och andra initiativ och aktiviteter som syftar till att rusta kommunen för ett strategiskt och effektivt arbete, men den ska också beskriva det som kommunen redan gör, på egen hand och tillsammans med andra. Analysen visar att det kan finnas anledning att påminna om att social hållbarhet är nära besläktat med en god och väl fungerande välfärd. Det handlar således om det arbete som kommunen redan gör, varje dag, för att skapa hälsa, trygghet, delaktighet och goda livsvillkor för alla som bor i Enköpings kommun.

"Välfärd för alla" handlar om att alla invånare i ett samhälle ska ha tillgång till goda levnadsförhållanden, social trygghet och grundläggande rättigheter som hälsovård, utbildning och boende, oavsett bakgrund eller ekonomi.

Enköpings kommuns utgångspunkt för social hållbarhet säger att; "social hållbarhet innebär ett jämställt och jämlikt förhållningssätt där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader, är delaktiga i samhällsutvecklingen och känner tillit till varandra och till samhällets olika delar".

Att skapa välfärd beskrivs ofta som kommunens huvuduppdrag. Även om välfärdsbygget genomförs av fler; myndigheter, regionen, näringslivet, civilsamhället och medborgarna, så är kommunen den viktigaste lokala aktören och leverantören av välfärd. Det innebär samtidigt att kommunen har lång och beprövad erfarenhet av att leverera förutsättningar för social hållbarhet. Det är inte nytt. Det som är nytt är ambitionen att arbeta systematiskt och strategiskt för att alla i samhället ska ha likvärdiga möjligheter till god hälsa, utbildning, delaktighet, demokrati och tillgång till andra vitala samhällsfunktioner. Där bör kommunens fokus ligga för ett framgångsrikt utvecklingsarbete inom social hållbarhet.

1.1 Sammanfattning av kartläggningen

Enköpings kommun har höga ambitioner inom social hållbarhet, vilket tydligt framgår av kommunfullmäktiges långsiktiga plan 2024–2027, kommunens hållbarhetspolicy och en genomförd förstudie i samarbete med Mälardalens universitet (MDU). Social hållbarhet ses som nära kopplat till välfärd och kommunens kärnuppdrag: att varje dag skapa hälsa, trygghet, delaktighet och goda livsvillkor för alla invånare. Kommunens definition betonar jämlikhet, jämställdhet, god hälsa, delaktighet och tillit, utan orättfärdiga skillnader.

Hållbarhetspolicyen slår fast att arbetet ska utgå från mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar. Fokus ligger på barn och ungas rättigheter, ökad delaktighet och demokrati, minskad diskriminering, integration, trygghet, tillgänglighet och en mer jämlik folkhälsa. Arbetet ska bidra till Agenda 2030 genom långsiktighet, helhetssyn och samverkan.

Kommunfullmäktiges målbild sammanfattas i de tre S: Samhörighet, Självständighet och Stolthet, med trygghet som en central dimension. Barn och unga lyfts särskilt fram som prioriterade, eftersom trygga barn ses som en förutsättning för en trygg framtid. Visionen fram till 2030 är att Enköping ska vara en inspirerande livsmiljö där alla kan utveckla sitt bästa jag, med hög livskvalitet, delaktighet och goda möjligheter till utveckling genom samverkan mellan utbildning och arbetsliv.

Under perioden 2024–2027 har kommunen prioriterat fyra globala mål: god hälsa och välbefinnande, god utbildning för alla, hållbara städer och samhällen samt bekämpa klimatförändringarna. Dessa mål kopplas till både social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet.

Förstudien som MDU genomförde 2020–2021 visar att Enköping har styrkor i samverkan kring jämlikhet, jämställdhet, politiskt inflytande och bostadsfrågor, men svagare förutsättningar inom områden som vård, energi, livsmedel och rättvisa. Identifierade hinder är bland annat brist på resurser, tid och samordning. Studien pekar på behovet av tydligare långsiktig styrning, bättre koordinering och politisk samsyn, samt föreslår införande av en samverkansmodell och stärkt uppföljning. Fem fokusområden lyfts: Inkomst och arbete, bostad, social jämlikhet, politiskt medbestämmande samt nätverk och samverkan.

Ett viktigt strategiskt verktyg är den Sociala kompassen, som visar socioekonomiska skillnader mellan delområden i kommunen. Den används för samhällsplanering, resursfördelning, trygghetsarbete och uppföljning, men kräver regelbunden uppdatering och komplettering med politiska prioriteringar.

Arbetet med social hållbarhet stöds av ett omfattande lag- och policyramverk, bland annat internationella konventioner (barnkonventionen, mänskliga rättigheter, funktionshinderkonventionen), diskrimineringslagstiftning, upphandlingsregler, DOS-lagen om digital

tillgänglighet samt den nya socialtjänstlagen, som betonar förebyggande arbete, barnrättsperspektiv, tillgänglighet och samverkan.

Analysen beskriver också kommande reformer som påverkar social hållbarhet, särskilt förslaget om aktivitetskrav inom försörjningsstödet och ett nationellt tak för försörjningsstöd. Reformernas syfte är att stärka incitament till arbete och öka likformigheten, men de innebär också risker för ökad utsatthet för vissa grupper, särskilt barnfamiljer och personer med begränsad arbetsförmåga, samt ökade krav på kommunernas resurser och kapacitet.

1.2 Sammanfattande analys per fokusområde

Enköpings kommun har ett strategiskt geografiskt läge mitt i Mälardalen med god infrastruktur och starka logistikfördelar. Kommunen marknadsför sig som "Sveriges närmaste stad" och ser tillväxt som central för utvecklingen. Befolkningen förväntas öka till cirka 54 000 invånare 2033 och omkring 60 000 år 2040. Tillväxten ska vara både attraktiv och hållbar. Näringslivet gynnas av läget, samverkansavtal med Mälardalens universitet och ett näringslivsprogram med fokus på etablering, kompetensförsörjning och hållbar samhällsbyggnad.

Civilsamhället ses som en nyckelaktör i samhällsutvecklingen. Kommunen betonar samverkan, dialog, transparens och långsiktighet, bland annat genom bidragssystem, partnerskap (IOP), brottsförebyggande arbete och krisberedskap. Det finns omkring 160 föreningar i kommunen, varav cirka 150 är bidragsberättigade.

Hälsa och folkhälsa utgör ett stort utvecklingsområde. Folkhälsomålen riskerar att inte nås nationellt. Ojämlikheten i hälsa består, kopplad till utbildning, arbete och boende. Bland barn och unga har den psykiska ohälsan ökat kraftigt, särskilt bland flickor. I Enköping har andelen unga med god självskattad hälsa sjunkit tydligt sedan 2005. Äldre har generellt ett gott psykiskt välbefinnande, men ensamhet, kronisk sjuklighet, multisjuklighet och fallolyckor är stora riskfaktorer. Ensamhet beskrivs som en av de allvarligaste orsakerna till ohälsa bland äldre.

Arbetsrelaterad ohälsa, särskilt stress och psykisk ohälsa, är idag den vanligaste orsaken till sjukskrivning. Kvinnor drabbas hårdast, särskilt inom vård, omsorg och utbildning – sektorer som är stora även i Enköping.

Tandhälsan bland barn och unga i Uppsala län är mycket god i ett nationellt perspektiv, men det finns tydliga socioekonomiska skillnader mellan områden. Förebyggande arbete och riktade insatser har visat sig effektiva.

Utbildning och livslångt lärande beskrivs som avgörande för jämlikhet och framtida livschanser. Trivseln i skolan har minskat och skolstressen ökat, särskilt bland flickor. Andelen elever som är behöriga till gymnasiet

minskar både nationellt och lokalt. Skillnader i skolresultat kopplas till socioekonomisk bakgrund och behov av utvecklat stöd till elever med särskilda behov. Läroplansförändringar har bidragit till stress och ökade krav på elevers självständighet, vilket särskilt drabbat elever med svagare förutsättningar. En ny nationell läroplansutredning syftar till tydligare kunskapsfokus och bättre anpassning till barns utveckling.

Bostad och bostadsmiljö är centrala för social hållbarhet. Segregation, brist på service, otrygga miljöer och ensidiga bostadsområden skapar ojämlika livsvillkor. Samtidigt visar studier att många unga trivs i sina bostadsområden och lyfter gemenskap och mångfald, trots områdenas negativa rykte.

Demokrati och delaktighet utmanas av socioekonomiska skillnader och boendesegregation. Kommunen har som mål att stärka delaktighet och transparens genom dialog, öppna beslutsprocesser och olika råd för särskilda grupper. Förtroendet för möjligheten att påverka politiska beslut är dock relativt lågt bland unga.

Jämställdhet och rättigheter är fortsatt en utmaning. Kvinnor har högre utbildning men lägre inkomster, sämre hälsa och högre sjukskrivningstal. Länsstyrelsens jämställdhetsstrategi 2024–2030 betonar delaktighet, våldsförebyggande arbete, inkluderande arbetsmarknad och jämlik beredskap. Arbetet ska vara samordnat, kunskapsbaserat och integrerat i alla politikområden.

Slutligen betonas vikten av mänskliga rättigheter, särskilt barnkonventionen och DOS-lagen. Enköpings kommun har tydliga ambitioner att arbeta rättighetsbaserat, men behöver stärka rutiner, uppföljning och systematik för att säkerställa att barnperspektiv, tillgänglighet och delaktighet genomsyrar alla beslut och verksamheter.

Sysselsättning och försörjning

Enköpings kommun står inför utmaningar kopplade till socioekonomiska skillnader och ojämlikhet i uppväxtvillkor. Barn och unga från hushåll med låg socioekonomisk status drabbas oftare av ohälsa, har sämre levnadsvanor och begränsade resurser, vilket påverkar både nuvarande och framtida hälsa. Sysselsättning och försörjning är centrala för ekonomisk trygghet, socialt sammanhang och psykologisk stabilitet. Arbeta eller annan sysselsättning ger struktur, sociala kontakter, självkänsla och minskar risk för psykisk ohälsa, samtidigt som trygg försörjning förbättrar barnens uppväxtvillkor.

I Enköping oroar sig 13 procent av barn och unga för familjens ekonomi, en ökning från 10 procent före pandemin. Arbetslösheten ligger på 6–8 procent, högre bland unga (8,3 %) och utrikesfödda (16,1 %). Långtidsarbetslöshet förekommer, men minskar delvis tack vare arbetsmarknadsutbildningar, praktik och introduktionsjobb. Faktorer som påverkat arbetslösheten 2015–2025 inkluderar pandemin, svag konjunktur, strukturförändringar i näringslivet, demografi samt lokala förhållanden och matchningsproblem på arbetsmarknaden.

Långvarig arbetslöshet och låg försörjning riskerar leda till barnfattigdom. Enligt Rädda Barnens barnfattighedsrapport från 2025 lever 14,7 % av barnen i Enköping i ekonomiskt utsatta familjer. Barnfattigdom påverkar lek, socialt deltagande, hälsa, utbildning och framtidsmöjligheter. Kommunen arbetar med socialförvaltning, elevhälsa, stöd till föreningslivet och fritidsaktiviteter för att motverka dessa konsekvenser, inklusive Fritidskortet som ger fler barn tillgång till fritidsaktiviteter oavsett ekonomi.

Trygghet och säkerhet

Enköping påverkas av globala och lokala kriser, inklusive klimatförändringar, pandemier, cyberhot och kriminalitet. Kommunen arbetar strategiskt med robust infrastruktur, säkerhet, IT-skydd och samverkan med Försvarsmakten och andra aktörer. Brottsförebyggande arbete sker genom samverkan, bland annat via modellen SSPF (skola, socialtjänst, polis, fritid) och BOB-råd som förebygger organiserad brottslighet bland barn och unga. Målet är både verklig och upplevd trygghet, med snabba insatser vid oro eller säkerhetshändelser.

Kultur och fritid

Upplevelsenämnden ansvarar för kultur-, idrotts- och fritidsverksamheter som främjar delaktighet, jämlikhet och folkhälsa. Kommunen erbjuder bibliotek, kulturskola, idrottsanläggningar och aktiviteter som stärker gemenskap och livskvalitet. Skillnader finns i deltagande beroende på kön, bostadsområde och socioekonomisk bakgrund. Enkäter visar hög nöjdhet med utbud och faciliteter, men förbättringar behövs inom kultursektorn. Renovering av kulturhuset ska vara klar 2028.

Integration och inkludering

Enköping har påtaglig socioekonomisk boendesegregation med skillnader mellan områden i arbetslöshet, inkomster och försörjningsstöd. Arbetslösheten bland utrikesfödda har minskat under 2025, men gap kvarstår. Verktyg som Sociala kompassen används för att analysera skillnader och styra insatser geografiskt och målgruppsanpassat. Kommunen behöver fortsätta riktade åtgärder: blandad bostadsbyggnad, arbetsmarknadsprogram, utbildning, fritidsaktiviteter och föräldrastöd för utsatta områden, samt systematisk uppföljning för att mäta effekt.

2 Hållbarhetspolicy, Enköpings kommun

Enköpings kommuns hållbarhetspolicy (KS2017/561) beskriver hur kommunen ska sträva efter en hållbar utveckling för att skapa god livskvalitet för alla som bor och verkar i kommunen, idag och för kommande generationer. Genom helhetssyn, långsiktighet och samarbete ska kommunen bidra till att nå målen för Agenda 2030. Vad gäller social hållbarhet så beskriver kommunens policy följande:

Enköpings kommuns arbete för social hållbarhet ska vara ett strategiskt arbete utifrån de mänskliga rättigheterna, med en demokratisk värdegrund som innebär att kommunen:

- Skapar förutsättningar för alla i kommunen att utveckla sitt allra bästa jag.
- Arbetar för att i beslut ta hänsyn till barn och ungas rättigheter.
- Skapar strukturer för ökad demokrati genom ökad delaktighet och möjlighet att påverka.
- Verkar för ökad jämlikhet, trygghet och tillgänglighet för att motverka alla slags diskriminering och bidra till integration och inkludering.
- Arbeta för en förbättrad och mer jämlik folkhälsa – och på så sätt skapa hälsofrämjande och hållbara miljöer.

3 Kommunens ambition och målbild

3.1 Kommunfullmäktige

Enköpings kommunfullmäktige fokuserar på ökad trygghet genom tre övergripande mål, de så kallade "tre S": Samhörighet, Självständighet och Stolthet. Samhörighet stärker social sammanhållning och ansvarstagande, självständighet främjar livskvalitet och eget ansvar, och stolthet ökar glädje och tillit genom delaktighet.

Kommunens långsiktiga plan bygger på ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet:

- **Ekologisk hållbarhet** handlar om resurseffektivitet, skydd av ekosystem och klimatanpassning.
- **Social hållbarhet** innebär jämlikhet, god hälsa, delaktighet och tillit i samhället.
- **Ekonomisk hållbarhet** innebär att ekonomin ska stödja både ekologisk och social hållbarhet, med gott företagsklimat och möjligheter till utbildning, boende och arbete.

Kommunen lägger särskilt fokus på barn och unga, eftersom de är framtiden och särskilt utsatta i en orolig samtid med ekonomiska utmaningar för många familjer. Trygga barn och unga ses som en förutsättning för en trygg framtid.

3.2 Trygghet

Kommunfullmäktiges långsiktiga plan beskriver också en ambition kring trygghet:

"Tillsammans skapar vi trygghet Trygga människor visar tillit, stöttar varandra och bidrar till en hållbar framtid tillsammans. Trygg är den som kan lita på att få stöd och hjälp i livets olika skeden, slipper vara rädd för olyckor och brott och lever i ett väl fungerande samhälle. Trygghet skapas när vi lever ett självständigt liv och är vårt allra bästa jag, samtidigt som vi känner samhörighet och stolthet i en jämlik och inkluderande omgivning".

3.3 Vision

Enköpings kommun beslutade 2013 om en vision som sträcker sig fram till 2030. Visionen bygger på medborgardialoger och samtal med elever och företagare. Visionen har tydliga kopplingar till social hållbarhet.

”Enköping är inspirerande med en livsmiljö där alla kan utveckla sitt allra bästa jag”.

Visionen har tre inriktningar: Självklar livskvalitet, attraktivast i regionen och en hållbar omvärldsaktör. Skrivningen om livskvalitet är lyder:

”Enköping ger dig som kommuninvånare bästa möjliga livskvalitet oavsett ålder. En trygg ålderdom och omvårdnad med kvalitet är självklar. Som invånare är du dessutom delaktig och upplever att du har inflytande över kommunens utveckling. Tack vare en dynamisk samverkan mellan utbildning och arbetsliv kan du dessutom ständigt vidareutvecklas”.

3.4 Fyra prioriterade globala mål

Politiker och tjänstepersoner har prioriterat 4 av FN:s 17 globala mål som särskilt viktiga under perioden 2024–2027. Prioriteringen utesluter självklart inte att kommunen även bidrar till övriga mål.

Mål 3: God hälsa och välbefinnande

God hälsa är enligt globala målen, en grundläggande förutsättning för människors möjlighet att nå sin fulla potential och bidra till samhällets utveckling. Människors hälsa påverkas av ekonomiska, ekologiska och sociala faktorer. Investeringar i hälsa genom förebyggande insatser och modern och effektiv vård för alla gynnar samhällets utveckling i stort och skapar förutsättningar för människors grundläggande rättigheter till välbefinnande.

Mål 4: God utbildning för alla

Utbildningssystem världen över behöver, enligt globala målen, möta människors behov under hela livet – från förskola, grundskola, gymnasium och högre utbildning. Alla människor ska få lika möjlighet till livslångt lärande som gynnar deltagande i arbets- och samhällsliv. Utbildning är nyckeln till välbefinnande och öppnar en värld av möjligheter som gör det möjligt för var och en av oss att bidra till ett hållbart samhälle.

Mål 11: Hållbara städer och samhällen

Hållbar stadsutveckling omfattar enligt globala målen: hållbart byggande och hållbar planering av bostäder, infrastruktur, offentliga platser, transporter, återvinning och säkrare kemikaliehantering. Det i sin tur kräver ny teknik och samarbete mellan flera sektorer. Inkluderande och innovativ stadsplanering behövs för att göra städerna säkra och hållbara för framtiden.

Mål 13: Bekämpa klimatförändringar

För att motverka klimatförändringar, som enligt de globala målen är ett reellt och obestridligt hot mot hela vår civilisation, behövs insatser för att stärka vår motståndskraft och anpassningsförmåga till klimatrelaterade katastrofer. Kunskap och kapacitet för att hantera klimatförändringar behöver öka och åtgärder mot klimatförändringar behöver integreras i kommunens beslut och våra verksamheter.

4 Förstudie med Mälardalens Universitet

Under 2020-2021 genomförde Enköpings kommun en förstudie med inriktning på social hållbarhet i samarbete med Mälardalens Universitet (MDU). Uppdraget syftade till att analysera förändringsbehovet inom social hållbarhet och ta fram förslag till förändringar/lösningar så att kommunen ska kunna fatta beslut om inriktning och fortsatt utveckling.

Undersökningen genomförd av Mälardalens Universitet belyser både styrkor och svagheter i Enköpings arbete med social hållbarhet. Styrkorna ligger i goda möjligheter till bred samverkan kring områden, förutsättningar för politisk dialog, jämlikhet, jämställdhet samt bostad och boende. Studien menar att förutsättningarna är sämre inom områden som sjukvård, fred och rättvisa, vatten, livsmedel och energi, där få aktörer är engagerade.

Ett antal hinder för social hållbarhet har identifierats, bland annat brist på tid, personal och resurser inom den kommunala förvaltningen, samt brist på utvecklad och väl fungerande samverkan. Trots detta finns ett starkt engagemang från kommunens cheftjänstemän, vilket beskrivs som viktigt för att övervinna stuprörstänkande och för att stärka legitimiteten i social hållbarhetspolitik.

En stor utmaning som MDU framhåller i rapporten är bristen på en övergripande och långsiktig policy. För att lyckas föreslår förstudien att kommunen inför Munkmodellen, en samverkansmodell, samt verkar för politisk enighet kring dess implementering. Det finns också en risk att faktiska projektresultat avviker från målen, vilket gör återkoppling och uppföljning viktiga för den långsiktiga utvecklingen.

4.1 Fem fokusområden som enligt studien har goda förutsättningar för samverkan

1. Inkomst och arbete
2. Bostad
3. Social jämlikhet
4. Politiskt medbestämmande
5. Nätverk och samverkan (civilsamhälle, bygga broar)

I kartläggningen, som gjordes översiktligt och behöver uppdateras, framkom att förvaltningarna och Enköpings Hyresbostäder tillsammans

bedriver cirka 225 aktiviteter som kan tänkas bidra till social hållbarhet. De allra flesta inom området "social jämlikhet".

Omvärldsanalysen fokuserade på hur andra kommuner styr, leder och samordnar sitt arbete med social hållbarhet. Ingen slutsats drogs om huruvida Munkmodellen är att föredra, eller om det finns andra ramverk eller modeller som kan passa Enköpings kommun bättre.

Förstudien presenterar ett grundmaterial som visar ett nuläge av vad som Enköpings som koncern, i dialog och samskapande med omgivande samhälle, kan och bör göra för att kraftsamla i riktning mot målsättning och insatser inom social hållbarhet. Studien framhåller att det också finns ett intresse från det civila samhället att fortsatt medverka i ett lokalt utvecklingsarbete.

4.2 Rekommendationer och slutsatser

I analysarbetet lyfter MDU fram några åtgärder som beskrivs som nödvändiga för ett fortsatt samlat utvecklingsarbete inom social hållbarhet, med utgångspunkten att Enköpings kommun leder detta. Det handlar till stor del om att koordinera och samordna redan pågående aktiviteter som idag sker i parallella spår, men avsaknad av tydlig synergi och riktning.

De fortsatta steg som rekommenderas är:

1. Politisk målstyrning och prioritering inom området social hållbarhet.
2. Uppdrag om fortsatt utvecklingsarbete (*förslagsvis omhändertagande av punkt a-e*).
 - a. Kommunintern metod, organisering, koordinering och samordning av arbetet med social hållbarhet.
 - b. Utifrån politisk målsättning fastställa behov kring styrdokument för hållbarhet som paraplybegrepp, alternativt enbart för social hållbarhet.
 - c. Konkretiserad formulering av utvecklingsarbete kring social hållbarhet (syfte, effektmål, analys om och prioritering av utvecklingsområden/samverkansområden).
 - d. Utvecklad analys kring insatser. Vad gör vi idag, vad kan vi sluta göra och vad behöver vi göra framåt? Hur får vi mest ut av de resurser vi har?
 - e. Dialogträffar med, och samverkansmodell för, det civila samhället.

5 Den sociala kompassen

Den Sociala kompassen är ett verktyg som ger en bild av socioekonomiska förhållanden på delområdesnivå inom kommunen. Den visar olika parametrar, till exempel andel barn och unga i hushåll med låg ekonomisk standard, arbetslöshet, andel som får ekonomiskt bistånd, osv. Målet är att identifiera vilka områden som har större behov av insatser, till exempel trygghetsskapande åtgärder och mötesplatser. Den sociala kompassen ska uppdateras genom en ny studie 2026. Data från den senaste versionen av Den sociala kompassen finns inkluderat i kapitel 10 nedan.

5.1 Hur kan man använda den sociala kompassen

Här är några exempel på hur kommunen kan använda Sociala kompassen:

1. **Samhällsplanering och fysisk planering**
Kan ligga till grund för bedömningar av var ny bebyggelse, service, mötesplatser, friytor etcetera, behöver förstärkas i kommunens och stadens olika delar. Underlaget kan användas inom planeringens olika steg, översiktsplanering, stadsdelsplanering och detaljplanering för att stärka den sociala infrastrukturen.
2. **Prioritering av trygghet och brottsförebyggande åtgärder**
Genom att se vilka områden som har högre socioekonomiska belastningar kan kommunen rikta trygghetsskapande åtgärder där de gör störst skillnad. Till exempel bättre belysning, fler mötesplatser, polis/samhällsinsatser, engagemang där boende känner otrygghet.
3. **Resursfördelning**
När kommunen budgeterar eller fördelar insatser, till exempel inom socialtjänst, folkhälsa och skola, så kan man använda kompassen för att se var extra stöd krävs för att utjämna skillnader. Till exempel extra stöd i skolor i områden med hög arbetslöshet eller låg inkomststandard.
4. **Uppföljning och utvärdering**
Undersöka om åtgärder som satts in har effekt samt om skillnader mellan områden minskar över tid enligt de socioekonomiska indikatorerna. Den kan fungera som baslinje och måttstock.

5.2 Konkreta exempel från Enköpings kommun

Det finns flera exempel som visar hur den Sociala kompassen redan används som strategiskt verktyg i Enköping:

- I **Planeringsstrategi 2024-2028** beskrivs att den Sociala kompassen ska vara ett stöd "för att veta vilka områden eller platser i behov av trygghetsskapande åtgärder, och vilka områden med behov av olika punktinsatser som exempelvis bibliotek eller andra mötesplatser."
- I dokumentet **Trend- och omvärldsanalys 2024** konstaterar kommunen att "Enköpings kommun har en tydlig socioekonomisk boendesegregation. Den sociala kompassen visar att vissa områden har betydligt högre andel barn och unga i hushåll med låg ekonomisk standard, högre andel arbetslösa samt högre andel med ekonomiskt bistånd än genomsnittet i kommunen."
- Kompassen nämns särskilt som underlag när den fördjupade översiktsplanen för Enköpings stad revideras.

5.3 Begränsningar:

- Indikatorer visar ofta en ögonblicksbild; socioekonomiska förhållanden kan förändras relativt snabbt (t.ex. arbetsmarknad, migration, bostadspriser) så regelbunden uppdatering krävs.
- Det kan vara stora variationer inom delområden; vissa delar av ett område kan ha bättre förhållanden än andra även om den samlade bilden visar problem.
- Politiska prioriteringar och satsningar behöver sättas in där behovet är. Att identifiera problem är bara första steget.
- Önskvärda variabler och fördjupningsområden kan vara svåra att mäta eller finns inte alltid tillgängliga.

6 Befintligt lag- och policystöd

Nedan sammanfattas de lagar och konventioner som påtagligt påverkar kommunens förutsättningar och ramar för arbetet med social hållbarhet.

6.1 Folkrätt och konventioner

Begreppet folkrätt (även kallat internationell rätt) innefattar det rättssystem som reglerar förhållandet mellan stater och andra aktörer i det internationella samfundet, såsom internationella organisationer (t.ex. FN) och i vissa fall även enskilda individer. Folkrätten skapas främst genom internationella avtal och konventioner (t.ex. Genèvekonventionerna och Konventionen om mänskliga rättigheter), sedvanerätt, det vill säga när normer utvecklas över tid och anses bindande, samt genom allmänna rättsprinciper erkända av civiliserade rättssystem. Folkrätten skapar tillsammans med de viktigaste rättighetskonventionerna ett skydd och en trygghet för svenska medborgare. De ger skydd inom både det civila, politiska, ekonomiska och sociala området. De ska minska ojämlikhet och utsatthet, skapa rättvisa förutsättningar för alla och stärka individens rättigheter gentemot samhället och staten. Det har en tydlig koppling till social hållbarhet eftersom det övergripande syftet är att skapa ett samhälle där ingen lämnas utanför och där rättssäkerhet, värdighet och människors lika värde står i centrum.

6.1.1 De viktigaste konventionerna och lagarna är:

Barnkonventionen – som skyddar barns rättigheter och intressen. Den betonar barns rätt till trygghet, utbildning, hälsa och att få sin röst hörd i frågor som rör dem. Barnkonventionen ska skapa ett samhälle där barn respekteras som egna individer med rätt till utveckling och skydd. Barnkonventionen är svenska lag sedan 1 januari 2020 vilket ger barnets rättigheter ett starkare skydd i både teori och praktik. Det innebär att barnets bästa ska vara en självklar del i alla beslut som rör barn – inom kommunen, i domstolar, hos myndigheter och i vardagliga situationer. För Enköpings kommun innebär det att alla förvaltningar ska beakta barnets bästa i beslut som direkt eller indirekt påverkar barn.

Konventionen om mänskliga rättigheter – som slår fast grundläggande fri- och rättigheter som gäller för alla människor, såsom yttrandefrihet, religionsfrihet, rätt till liv och förbud mot diskriminering. Konventionen ska

säkerställa att alla individer skyddas från övergrepp och får rättslig prövning, vilket är grunden för rättssäkerhet.

Funktionshinderkonventionen – som främjar lika rättigheter för personer med funktionsnedsättning och ställer krav på tillgänglighet, delaktighet och självbestämmande. Konventionen ska eliminera hinder i samhället och garanterar att alla kan leva ett självständigt och värdigt liv.

Diskrimineringslagstiftningen – förbjuder diskriminering på grund av kön, ålder, etnicitet, religion, funktionsnedsättning, sexuell läggning och könsöverskridande identitet. Lagen ska skydda individers lika rättigheter i arbetslivet, i skolan, i högre utbildning, inom sjukvården, på bostadsmarknaden och i samhället i stort, för att säkerställa inkludering och rättvisa. Inom lagstiftning som ska säkerställa tillgänglighet och likvärdiga förutsättningar är även Plan och bygglagen, den nya socialtjänstlagen samt Lagen om stöd och service (LSS) viktiga att nämna.

6.2 Upphandling

Offentlig upphandling kan bidra till ett socialt hållbart samhälle. Till exempel genom att säkerställa att de varor och tjänster som upphandlas kan användas av alla oavsett funktionsförmåga eller bidra till att personer som står utanför arbetsmarknaden får anställning. Upphandlande organisationer kan även främja rimliga anställningsvillkor genom att ställa krav på skäliga arbetsvillkor för de personer som ska utföra offentliga kontrakt både i och utanför Sverige.

När upphandlande organisationer tar social hänsyn i upphandlingar medverkar de också till att använda skattemedel på ett ansvarsfullt sätt. Det bidrar till att skapa ett socialt hållbart samhälle. Upphandlingsreglerna innebär inte bara möjligheter att inkludera sociala hänsyn vid upphandling, utan också vissa skyldigheter. Det gäller vissa arbetsrättsliga villkor och säkerställandet av tillgänglighet.

Offentliga kontrakt kan användas för att underlätta arbetsmarknadsinträde för personer som har svårt att få jobb genom att ställa sysselsättningskrav i upphandlingar. Detta innebär att leverantörer åtar sig att anställa eller erbjuda praktikplatser till personer utanför arbetsmarknaden. Modellen beskriver hela inköpsprocessen med tydliga steg för att stödja implementeringen.

Genom sysselsättningskrav kan offentlig sektor och näringsliv tillsammans förbättra arbetsmarknaden, öka integrationen och förbättra levnadsförhållanden samtidigt som leverantörerna får bättre

kompetensförsörjning. Det bidrar också till flera av FN:s Agenda 2030-mål, bland annat jämställdhet, anständiga arbetsvillkor och minskad ojämlikhet.

Upphandlande organisationer kan reservera upphandlingar för sociala företag eller kräva att kontrakt fullgörs inom program för skyddad anställning, där minst 30 % av de sysselsatta har funktionsvariation eller svårt att komma in på arbetsmarknaden. Denna sociala upphandling stöds av relevanta upphandlingslagar (LOU, LUF och LUK).

Upphandlingsdirektiven (EU:s direktiv om offentlig upphandling) ligger till grund för den svenska lagen om offentlig upphandling (LOU). Direktiven styr hur kommuner får köpa varor, tjänster och byggtreprenader och syftar till att säkerställa konkurrens, transparens och affärsmässighet. Upphandlingsdirektivet ger kommunen tydliga regler för konkurrens, likabehandling och transparens. Det innehåller också skarpa krav på strukturerade upphandlingsprocesser och ger samtidigt möjlighet att använda upphandling som ett strategiskt styrmedel, också när det gäller incitament för social hållbarhet. Upphandlingsdirektivet ger kommunen möjlighet att ställa sociala krav på arbetsvillkor och mänskliga rättigheter. Det kan också användas som instrument för sysselsättningskrav och social inkludering. Det finns också förutsättningar för att tillämpa kvalitetskriterier som premierar socialt ansvarstagande och reservera vissa upphandlingar för sociala företag. Direktivet ger också kommunen möjlighet att göra uppföljningar med hänvisning till verklig samhällsnytta.

6.3 Ny socialtjänstlag

Den nya socialtjänstlagen, som är under reformering i Sverige, syftar bland annat till att stärka arbetet med social hållbarhet genom att skapa en mer förebyggande, lättillgänglig och likvärdig socialtjänst över hela landet. Här är några sätt på vilka den nya lagen kan stödja och vägleda kommunernas arbete med social hållbarhet:

6.3.1 Fokus på förebyggande arbete

Den nya lagen betonar ett tidigt och förebyggande arbete snarare än enbart insatser vid akuta behov. Tidiga insatser kan minska utsatthet, stärka individers egenmakt och bidra till minskade samhällsklyftor på lång sikt, vilket främjar förutsättningar för social hållbarhet.

6.3.2 Ökad tillgänglighet och likvärdighet

Kommunerna förväntas erbjuda lättillgängliga insatser, t.ex. via förenklade ansökningsprocesser eller öppna insatser utan biståndsbedömning. En mer inkluderande socialtjänst minskar barriärer för utsatta grupper och stärker tilliten till välfärdssystemet, vilket gynnar förutsättningar för social hållbarhet.

6.3.3 Rätt till insatser utifrån behov

Lagen öppnar upp för stöd till människor även i icke-akuta situationer, t.ex. familjer som upplever stress, unga med oro, eller äldre med ensamhet. Detta skapar en socialtjänst som inte bara hanterar problem, utan stärker människors välbefinnande proaktivt.

6.3.4 Tydligare barnrättsperspektiv

Barnets bästa ska vara en grundläggande princip i all handläggning, i linje med barnkonventionens ställning som lag.

Genom att säkra barns rättigheter främjas långsiktig social utveckling och jämlikhet från tidig ålder, vilket främjar social hållbarhet.

6.3.5 Stärkt samverkan och helhetssyn

Den nya lagen betonar vikten av samarbete mellan olika aktörer – skola, hälso- och sjukvård, civilsamhälle m.m. En helhetssyn på människors livssituation ger bättre förutsättningar för hållbara lösningar och motverkar stuprörstänkande.

6.3.6 Tydligare krav på kommunen

Den nya lagen kan föra med sig krav på kommunerna att ta fram långsiktiga strategier för socialt arbete. Det uppmuntrar kommuner att arbeta strategiskt med att minska ojämlikheter och stärka sociala skyddsnät.

6.4 DOS-lagen

Digital tillgänglighet är ett lagkrav (DOS-lagen) som säkerställer att alla, oavsett funktionsnedsättning, kan använda offentliga webbplatser och mobila applikationer. De ska kunna navigera och få informationen uppläst, både på webbplatser, i it-system, e-tjänster och i dokument eller PDF:er.

Genom att följa lagen kan Enköpings kommun skapa mer inkluderande digital miljö. Kommunen säkerställer också att ingen hindras från att få tillgång till viktig information och tjänster som Enköpings kommun erbjuder.

Lagen om tillgänglighet till digital offentlig service (DOS-lagen) har funnits sedan 2019. Den utgår från EN 301 549 (Europeisk standard) och WCAG 2.1 nivå AA (webbtillgänglighetsdirektivet).

6.5 Ökat aktivitetskrav – kommande händelser av betydelse

Förslagen presenteras i promemorian "Aktivitetskrav inom försörjningsstödet – för arbete, egenförsörjning och nationell likformighet" (Ds 2024:29). Det högst troligt att det kommer fattas beslut om införande vilket förändrar förutsättningar för nyanlända på flera sätt, vilket i sin tur påverkar förutsättningarna för etablering och social hållbarhet. Här följer en sammanfattning.

Huvuddragen:

- Den som får försörjningsstöd och kan arbeta ska ha ett aktivitetskrav.
- Aktiviteten ska motsvara heltid vad gäller sysselsättning, men anpassad efter individens arbetsförmåga, tidigare aktiviteter etc. Det innebär max cirka 40 timmar per vecka som grund, anpassas till personens arbetsförmåga.
- Kravet ska gälla efter två månader med försörjningsstöd.
- Kommunerna (socialnämnderna) får ansvar för att planera, dokumentera och se till att det finns tillräckliga kommunala insatser (praktik, språk, motiverande aktiviteter etc.) för att personer ska kunna uppfylla kravet.
- De som inte uppfyller aktivitetskravet utan godtagbara skäl kan få sänkt eller indraget stöd.

6.5.1 Vilka förändringar kan det föra med sig för flyktingmottagande/nyanlända?

Om förslagen genomförs som tänkt, följande konsekvenser eller förändringar kan uppstå:

1. **Högre krav från start**
Nyanlända som får bidrag kommer sannolikt behöva delta i aktiviteter mycket mer intensivt tidigare än tidigare. Den "etableringsperiod" som redan finns (med språk, samhällsorientering etc.) blir mer kravbaserad och kopplad till aktivitet.
2. **Kommunernas ansvar ökar**
Kommunerna måste tillhandahålla aktiviteter som räcker för att uppfylla ett heltidspussel (praktik, utbildning, språk, motiverande insatser etc.). Det ställer krav på kommunal kapacitet och resurser.
3. **Tydligare sanktioner vid uteblivet deltagande**
Om en person inte deltar utan giltigt skäl riskerar denne att få sänkt eller indraget stöd, vilket kan leda till ekonomisk utsatthet eller andra påfrestningar om stödsystemet inte är väl uppbyggt.
4. **Resursbehov / finansiering**
För att kommunerna ska kunna uppfylla kraven krävs tillräckliga resurser — personal, lokaler, insatser, språkstöd etc. Om dessa inte finns ser man en risk för stora variationer mellan kommuner beroende på budget och kapacitet.
5. **Effekter på integration och snabbare etablering**
Avsikten är att aktivitetskravet ska bidra till att motverka passivitet, få fler nyanlända in i språk, utbildning och jobb tidigare. Om det fungerar som tänkt kan tiden till självförsörjning kortas ner och minska beroende av offentliga stöd.
6. **Rättssäkerhets- och likformighetsaspekter**
Eftersom kraven blir nationellt reglerade kan det bli mer likvärdigt vad som förväntas av kommuner, och hur stödsystemet fungerar. Men också risker om det inte finns flexibilitet för individer med särskilda behov.

6.5.2 Risker och kritiska synpunkter

Utredningen och remissvaren pekar på ett antal möjliga problem och osäkerheter:

- **Behov av individanpassning:** För många personer är det osäkert hur stora krav de verkligen kan uppfylla med tanke på hälsa, funktionsnedsättningar, vårdansvar för barn, språkbrister etc. Utredningen föreslår att förmågan att delta ska bedömas individuellt.

- **Ekonomiska och administrativa kostnader för kommuner:** Kommunerna kommer att behöva organisera och finansiera fler aktiviteter, personal för handläggning och administrera uppföljning och tillsyn.
- **Rättssäkerhet och likformighet mellan kommuner:** Variationer mellan kommuner i hur insatser utformas och bedömningar görs kan leda till ojämn tillämpning — därför poängteras lagreglering, nationell likformighet och tillsyn.
- **Risk att aktiviteter inte leder närmare arbete:** Vissa remissinstanser menar att vissa enklare aktiviteter (exempelvis språkträning, enklare praktik) kanske inte tillräckligt bidrar med färdigheter som arbetsmarknaden efterfrågar om de inte leder till tydlig utveckling.
- **Effekter på särskilt utsatta grupper:** Personer med funktionsnedsättningar, kronisk sjukdom, de som vårdar barn, och personer med svårigheter att delta i arbetsmarknadsinsatser riskerar bli missgynnade.

6.6 Tak för försörjningsstöd – Regeringens föreslagna bidragsreform

Förslaget om tak för försörjningsstöd ingår i en större bidragsreform som regeringen, i budgetpropositionen för 2026, lagt fram tillsammans med stödpartier. Reformen bygger på idén att det ska löna sig mer att arbeta än att leva på bidrag, stödets nivåer ska moderniseras och anpassas till ekonomiska förhållanden, och riksnormen ska fungera som ett tydligare tak för utbetalningar.

I lagrådsremissen om reformen framhålls att taket och normförändringarna innebär en förändrad ambitionsnivå för kommunerna. Kommunerna ska fortfarande se till att mottagare får en skälig levnadsnivå, men nivån förändras genom lagstiftningen. Reformen kompletteras av bland annat det föreslagna aktivitetskrav som beskrivs ovan, vilket innebär att den som får försörjningsstöd också ska delta i aktiviteter som ökar chansen att komma i egen försörjning.

Reformen innebär att det ekonomiska biståndet (tidigare kallat försörjningsstöd) framöver inte får överstiga en viss nivå enligt en ”moderniserad riksnorm” och ett bidragstak. Det betyder att kommunerna inte får bevilja mer stöd än vad normen anger för de delar som omfattas av taket. I dag kan kommunerna ibland bevilja högre bistånd än riksnormen utifrån enskilda bedömningar av behov. Med det nya taket blir detta mer

reglerat: normen blir ett tydligt maxbelopp kommunerna måste hålla sig inom.

Taket och normförändringen innebär att vissa mottagare kommer att få mindre pengar i försörjningsstöd än tidigare, särskilt större barnfamiljer där stödets utformning tidigare kunnat ligga relativt högt. Detta riskerar att öka utmaningar för familjer i utsatta livssituationer där resurserna redan är knappa. Reformens förespråkare menar att det ska skapa ett större incitament att söka arbete eftersom bidraget blir lägre relativt en lön.

7 Kommun som aktör för social hållbarhet

Utgångspunkten för kartläggningen är att välfärd och social hållbarhet är nära besläktade med varandra. Att skapa förutsättningar för, och leverera välfärd kan beskrivas som kommunens huvuduppdrag. Det innebär att kommunen har lång och beprövad erfarenhet av att leverera förutsättningar för social hållbarhet. Önskvärt fokus vad gäller social hållbarhet handlar därmed främst om kommunens förmåga att arbeta systematiskt och strategiskt för att alla i samhället ska ha likvärdiga möjligheter till god hälsa, utbildning, delaktighet och tillgång till andra samhällsfunktioner. Det är också den slutliga ambitionen och målet för ett pågående fördjupningsarbete avseende social hållbarhet. I denna nulägesanalys finns det goda skäl att klarlägga vad kommunen gör idag som har bäring på social hållbarhet. Vi tittar på nämndernas reglementen för att ge en bild av både verksamhet och ansvarsfördelning.

Nämndernas reglementen beskriver deras respektive ansvarsområde. Nedan sammanfattas nämndernas reglementen med särskilt fokus på de delar som har bäring på välfärd och social hållbarhet.

7.1 Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen är kommunens ledande politiska organ, ansvarar för styrning, samordning och ekonomi samt att genomföra kommunfullmäktiges beslut. De har därmed ett övergripande ansvar för mål och riktlinjer som berör hela kommunen, inklusive sociala mål i styrdokument som rör social hållbarhet. Tillsynsansvar och uppföljning av kommunens verksamheter med social påverkan, till exempel utbildning, vård, bostadsplanering, trygghetsarbete och integration ingår i kommunstyrelsens uppdrag. Kommunstyrelsen har också ett ekonomiskt ansvar som påverkar resurser till sociala satsningar samt samordning av nämnders arbete så att social hållbarhet integreras i kommunens prioriteringar. Här vilar också ett ansvar för samverkan över sektorer som påverkar jämlik tillgång till service, delaktighet och livskvalitet. Under kommunstyrelsen finns även arbetsutskott, personalutskott, det sociala hållbarhetsutskottet samt plan- mark- och exploateringsutskott som har beslutande roller som påverkar till exempel arbetsvillkor, planering av offentliga miljöer och arbetsmarknadsfrågor, vilka i sin tur har tydlig koppling till möjliga fokusområden inom social hållbarhet. För ämnet centrala utskott beskrivs mer utförligt nedan.

Kommunstyrelsen har ansvar att förvalta och applicera kommunens planmonopol, ett betydande verktyg för sund stadsutveckling, samt alla delar av begreppet hållbarhet; socialt, ekologiskt och ekonomiskt. Inom ramen för den fysiska planeringen ingår att utreda och analysera platsens behov och förutsättningar utifrån ett brett samhällsperspektiv. Det handlar om allt från bostadsbehov, god bostadsmiljö inne och ute, god tillgänglighet till viktiga målpunkter och service, grönska och rekreativa värden, trygghetsskapande utformning och väl gestaltade miljöer. Arbetet är beroende av samverkan med andra kompetenser inom organisationen för att slutliga avvägningar och prioriteringar på bästa möjliga sätt ska bidra till hållbara miljöer.

7.1.1 Sociala hållbarhetsutskottet

En direkt och viktig koppling till social hållbarhet i reglementet är att kommunstyrelsen har ett särskilt utskott för social hållbarhet med strategiskt och övergripande ansvar att initiera och bereda sociala hållbarhetsfrågor för kommunstyrelsen; det sociala hållbarhetsutskottet. Utskottets ansvarsområden och centrala frågor är:

- Mångfald, jämställdhet och motverkan av diskriminering — centrala aspekter av social rättvisa.
- Folkhälsa — övergripande hälsofrämjande arbete.
- Funktionsrätt och barns rättigheter — inkludering och rättighetsbaserat perspektiv.
- Trygghet och tillit; brottsförebyggande frågor — social sammanhållning och säkerhet.
- Mänskliga rättigheter — rättighetsstyrd social politik.
- Integration och arbetsmarknad — nyckelfaktorer för social delaktighet och inkludering.

Dessa ärendeområden i utskottet är direkt kopplade till social hållbarhet och speglar centrala delar i kommunens socialpolitiska mål. Hos utskottet vilar också ansvaret för den långsiktiga strategiska utvecklingen och planeringen för social hållbarhet.

7.1.2 Trygghetsskapande och brottsförebyggande planering

Att arbeta med trygghetsskapande åtgärder och förhindra brott med hjälp av planering är ett fokusområde inom den fysiska planeringen. Under 2025 har ett utvecklingsarbete skett i syfte att implementera Botryggt 2030 inom den översiktliga planeringen, stadsdelsplaneringen och detaljplaneringen.

Just nu pågår implementering av ett nytt verktyg vilket kommer börja synas i kommunens planhandlingar och den politiska beredningen i PLEX under senare delen av 2026. Bakgrunden till satsningen är både nationella krav på planeringen och Kommunfullmäktiges övergripande mål kring trygghet.

7.1.3 Vardagsnära grönska och natur

Genom stadsplanering kan kommunstyrelsen säkerställa närhet till park och natur samt skydd av viktiga gröna samband och rekreativa stråk, både i den lilla skalan och på kommunnivå. För att ytterligare säkerställa nödvändiga ekosystemtjänster i planeringen kommer ett utvecklingsarbete ske kring frågorna på både en strategisk nivå och med hjälp av nya analysverktyg under de kommande åren. Detta sker i samverkan med teknisk nämnd.

7.1.4 PLEX

PLEX står för Plan-, mark- och exploateringsutskottet, även det ett utskott som tillhör kommunstyrelsen i Enköpings kommun. Plex uppdrag är att ta initiativ, bereda och driva frågor inom kommunstyrelsens ansvar för samhällsplanering. PLEX ansvarar även för arbetet med kommunens detaljplaner, översiktsplan och fördjupade översiktsplaner, samt bereda strategi- och policydokument inom samhällsplaneringen. PLEX hanterar och beslutar även om kommersiella markfrågor i exploateringsprojekt, såsom att sälja, köpa eller upplåta fastigheter (t.ex. markanvisningar, köpeavtal) upp till ett visst ekonomiskt belopp (exempelvis beslut om försäljning eller upplåtelse upp till 10 miljoner kronor per tillfälle enligt reglementet).

7.2 Utbildningsnämnden

Skolan skapar grunden för jämlikhet och framtida livschanser. Den ska ge alla barn och unga likvärdiga möjligheter till utbildning och stöd. Skolan arbeta aktivt mot mobbning, utanförskap och diskriminering. Den ska även tillhandahålla skolmiljöer som stärker demokratiska värderingar och social sammanhållning.

7.2.1 Utbildningsnämndens reglemente – valda delar med koppling till social hållbarhet

Utbildningsnämnden ansvarar för att all kommunal utbildningsverksamhet – från förskola till vuxenutbildning och yrkeshögskoleliknande utbildningar – drivs enligt lagar, styrdokument och kommunens egna mål. Detta omfattar både ett driftsansvar (att utbildningen faktiskt genomförs) och ett myndighetsansvar (tillsyn, tillstånd, insyn och resursfördelning).

7.2.2 Direkta kopplingar till social hållbarhet

- **Likvärdig utbildning och tillgänglighet:** Nämnden ansvarar för att alla barn och elever, oavsett bakgrund eller huvudman, får en garanterad skolplats och deltar i undervisningen. Detta inkluderar planering av lokaler och personal för att säkerställa tillgänglighet och kvalitet.
- **Stöd till barn och ungdomar i behov:** Nämnden verkställer individbeslut om korttidstillsyn enligt LSS, vilket stärker inkludering för elever med funktionsnedsättning.
- **Kommunens aktivitetsansvar för ungdomar:** Säkerställer att ungdomar som inte studerar eller arbetar får stöd – centralt för social sammanhållning och att motverka utanförskap.
- **Introduktion av flyktingar:** Nämnden tar emot och ger introduktion till nyanlända, vilket är viktigt för integration och jämlika livschanser (Hela eller del av uppdraget flyttas eventuellt till socialnämnden efter politiskt beslutad ändring av reglemente våren 2026).
- **Ansvar för fristående verksamheter:** Genom tillsyn, insyn och bidragsbeslut motverkas ojämlikheter och säkerställs att alla barn får likvärdiga förutsättningar, oavsett om de går i kommunal eller fristående verksamhet.
- **Samverkan**
 - Samverkan med upplevelsenämnd, socialnämnd och vård- och omsorgsnämnd kring barn och ungas uppväxtvillkor och framtidstro.
 - Gemensamt nämndmål på ovan nämnda område.

7.2.3 Indirekta kopplingar till social hållbarhet

- **Utveckling av tjänster för alla elever i kommunen:** Nämnden ska aktivt bidra till långsiktig utveckling av utbildningskvalitet som gynnar hela elevgruppen, vilket stärker utbildningssystemets sociala hållbarhet.

- **Planering av utbildningsplatser:** Både lokalbehov och personalförsörjning planeras över tid, vilket skapar stabilitet och förutsättningar för socialt hållbara lärmiljöer.
- **Samordning mellan huvudmän:** Genom att verka för elevers bästa oavsett huvudman främjas jämlikhet och minskas risken för segregation.

7.3 Socialnämnden

Socialnämnden ansvarar i huvudsak för det sociala välfärdsarbetet. Socialnämnden ska se till att kommunens invånare får det stöd och den omsorg de behöver för att klara sin livssituation. Socialnämndens ansvarsområde är centralt för social hållbarhet eftersom det omfattar stöd till utsatta grupper, förebyggande arbete, trygghet och krishantering samt åtgärder för delaktighet, hälsa och egenförsörjning.

7.3.1 Kopplingar till social hållbarhet

Socialnämnden ansvarar för att utföra kommunens uppgifter enligt socialtjänstlagen och andra lagar som rör individ- och familjeomsorg, vård av unga, missbruksvård och begravningsverksamhet. Nämnden handhar också uppgifter som enligt flera andra lagar åligger kommunen, exempelvis föräldrabalken, äktenskapsbalken och lagar om unga lagöverträdare.

Dessa uppgifter bidrar direkt till att stärka individers välmående, trygghet och delaktighet:

- **Stöd och skydd enligt socialtjänstlagen**, inklusive ekonomiskt bistånd, barn- och ungdomsvård, äldreomsorg och stöd till personer med funktionsnedsättning.
- **Vård av unga (LVU) och missbruksvård (LVM)** – insatser som ökar trygghet och hälsa samt motverkar social utsatthet.
- **Förebyggande och uppsökande socialt arbete**, vilket minskar risk för marginalisering, våld, psykisk ohälsa och missbruk.
- **Drogförebyggande arbete**, centralt för folkhälsa och trygghet.
- **Samordning vid kriser, katastrofer och olyckor**, vilket stärker hållbara samhällsstrukturer.
- **Arbetsmarknadsinsatser och ansvar som arbetslöshetsnämnd**, som främjar egenförsörjning, inkludering och minskad social ojämlikhet.
- **Feriearbete för ungdomar**, som bidrar till integration på arbetsmarknaden och förebygger utanförskap.

- **Samverkan**
 - Samverkan med utbildningsnämnd, upplevelsenämnd och vård- och omsorgsnämnd kring barn och ungas uppväxtvillkor och framtidstro.
 - Gemensamt nämndmål på ovan nämnda område.

7.3.2 Indirekta kopplingar till social hållbarhet

Vissa ansvarsområden stärker social hållbarhet genom att bidra till ordning, rättssäkerhet och social stabilitet:

- Uppgifter enligt föräldrabalken, äktenskapsbalken, ärvdabalken och personnamnslagen, som rör rättsliga frågor kring familj, identitet och arv.
- Uppgifter kopplade till brottsbalken, unga lagöverträdare och körkortslagen — delar av rättssystemets stödprocesser.
- Kommunens yttranden enligt hemvärnsförordningen och lotterilagen, som bidrar till lokal säkerhet och ordnad spelverksamhet.
- Samverkan med andra förvaltningar och myndigheter, exempelvis inom SSPF (skola, socialtjänst, polis och fritidsförvaltning).

7.4 Vård och omsorgsnämnden

Vård- och omsorgsnämnden ansvarar i huvudsak för stöd, service och vård till äldre och personer med funktionsnedsättning. Det innebär att nämnden ansvarar för äldreomsorg som hemtjänst, särskilda boenden, dagverksamhet och anhörigstöd. Ansvaret innefattar dessutom hälso- och sjukvård i kommunens regi, exempelvis hemsjukvård och rehabilitering. Nämnden ansvarar också för stöd till personer med funktionsnedsättning, det vill säga insatser enligt LSS och socialtjänstlagen. Man gör också biståndsbedömning och förebyggande arbete för äldres hälsa och trygghet; t.ex. fallprevention, sociala aktiviteter och trygghetsskapande insatser.

7.4.1 Koppling till social hållbarhet

Vård- och omsorgsnämndens ansvar är centralt för social hållbarhet eftersom nämnden både direkt påverkar individers livskvalitet och delaktighet och indirekt skapar hållbara strukturer som främjar trygghet, rättvisa och social inkludering i samhället.

1. Äldreomsorg och stöd till personer med funktionsnedsättning

- Hemtjänst, omsorgsboenden, dagverksamhet och anhörigstöd ger trygghet, självständighet och möjliggör delaktighet i samhället.
- Insatser enligt LSS stärker inkludering och rätt till ett värdigt liv.
- 2. Hälso- och sjukvård i kommunens regi**
 - Hemsjukvård och rehabilitering förbättrar fysisk och psykisk hälsa, förebygger sjukdom och stödjer individens förmåga att leva självständigt.
- 3. Bostadsanpassningsbidrag och serviceinsatser**
 - Anpassning av bostäder och förebyggande stöd minskar risker för olyckor, ökar trygghet och möjliggör att äldre och personer med funktionsnedsättning kan bo kvar hemma längre.
- 4. Förebyggande arbete**
 - Insatser som fallprevention, sociala aktiviteter och trygghetsfrämjande åtgärder bidrar till hälsa, välbefinnande och social inkludering.
- 5. Samverkan**
 - Samverkan med utbildningsnämnd, socialnämnd och upplevelsenämnd kring barn och ungas uppväxtvillkor och framtidstro.
 - Gemensamt nämndmål på ovan nämnda område.

7.4.2 Indirekt koppling till social hållbarhet

Dessa uppgifter bidrar till strukturer och förutsättningar som stärker social hållbarhet på lång sikt:

- 1. Verksamhetsstyrning och resursfördelning**
 - Nämnden planerar och prioriterar resurser på ett sätt som säkerställer rättvisa och långsiktig hållbarhet i vård och omsorg.
- 2. Rapportering och uppföljning**
 - Genom att följa upp kvalitet, ekonomi och verksamhetsmål skapas förutsättningar för ett effektivt, rättssäkert och hållbart omsorgssystem.
- 3. Integration i lokala samhällsstrukturer**
 - Insatserna stödjer anhöriga, nätverk och lokalsamhället, vilket stärker social sammanhållning och minskar marginalisering.
 -

7.5 Upplevelsenämnden

Upplevelsenämnden ansvarar för kultur, fritid, idrott och friluftsliv i kommunen. Den ska skapa goda förutsättningar för det lokala föreningslivet att bedriva och utveckla sin verksamhet, till gagn för alla som bor i eller besöker Enköping. Nämnden arbetar också med camping och friluftsbad, vilket lockar besökare till kommunen. Den har också ett uppdrag som främjar folkhälsa genom att erbjuda mötesplatser och aktiviteter som bidrar till välmående. Upplevelsenämnden bidrar till social hållbarhet genom att både direkt ge människor möjligheter till delaktighet, hälsa och gemenskap och indirekt skapa hållbara strukturer och trygga miljöer som stärker samhällets sociala sammanhållning.

7.5.1 Direkt koppling till social hållbarhet

Dessa uppgifter påverkar människors välmående, delaktighet och sociala sammanhållning direkt:

1. **Kultur och fritidsverksamhet**
 - Nämnden ansvarar för bibliotek, kulturutbud, fritidsaktiviteter och idrottsanläggningar.
 - Främjar delaktighet, lärande och social integration genom att ge alla invånare tillgång till aktiviteter oavsett bakgrund.
 - Kompensatoriskt uppdrag med inriktning på meningsfull fritid genom fritidsklubbar och fritidsgårdar.
2. **Stöd till förening och civilsamhälle**
 - Stärker det lokala föreningslivet, vilket främjar social gemenskap, frivillighet och trygghet.
 - Bidrar till hälsa, social inkludering och sammanhållning, särskilt bland ungdomar och äldre.
3. **Infrastruktur och resurser för kultur och fritidsverksamhet**
 - Tillgång till friluftsområden, arenor och offentliga mötesplatser stärker fysisk aktivitet, rekreation och sociala möten som även bidrar till besöksnäring.
4. **Program och arrangemangsverksamhet**
 - Kommunala kultur- och idrottsevenemang och aktiviteter bidrar till socialt deltagande och mötesplatser, vilket minskar isolering.
5. **Samverkan**
 - Samverkan med utbildningsnämnd, socialnämnd och vård- och omsorgsnämnd kring barn och ungas uppväxtvillkor och framtidstro.
 - Gemensamt nämndmål på ovan nämnda område.
 - Bred och utvecklad samverkan med civilsamhället i kommunen.

7.5.2 Indirekt koppling till social hållbarhet

Dessa uppgifter bidrar mer strukturellt till hållbarhet och långsiktig social stabilitet:

1. **Folkhälsa och trygghetsarbete**
 - Genom aktiviteter och mötesplatser skapas förebyggande effekter mot psykisk ohälsa, utanförskap och brottslighet.
2. **Krisberedskap och brottsförebyggande insatser**
 - Evenemang och kulturprojekt planeras med säkerhet och trygghet i fokus, vilket stärker samhällets resiliens.
3. **Ekonomiskt och organisatoriskt stöd till föreningslivet**
 - Bidrar indirekt till social hållbarhet genom att bygga långsiktiga strukturer som möjliggör **jämlik tillgång till aktiviteter och rekreation** över tid.

7.6 Tekniska nämnden

Oavsett ansvarsområden och kärnverksamhet så är tanken att grundprinciperna för social hållbarhet ska gälla för hela den kommunala förvaltningen. Nedan beskrivs arbetsområden där tekniska nämnden med tillhörande förvaltning har särskild rådighet.

7.6.1 Kopplingar till social hållbarhet

Den tekniska nämnden ska säkerställa att lagstiftning efterlevs för till exempel tillgängliga byggnader och offentliga platser enligt PBL och BBR. Man ska bedöma projekts gestaltningsmässiga kvalitet och främja det som bidrar till variation, trygghet och gestaltad livsmiljö. Förvaltningen kan också ställa krav i kvalitets- och gestaltningsprogram som kopplar till sociala värden och hållbarhet med ett bredare perspektiv. Detta sker vanligen i nära dialog med exploatörer, underleverantörer och byggherrar. Andra exempel på tydliga element som kan bidra till hållbarhet och eftersträvas är gröna gårdar, cykelparkeringar, cykelvägar och delade mobilitetslösningar. Här tillkommer även komponenter som trafikdämpning i bostadsområden och säkra och trygga skolvägar, det senare ett ständigt aktuellt arbetsområde i Enköping kommun.

7.6.2 Med bredare hållbarhetsperspektiv

Hållbarhet med koppling på de tre inriktningarna; social, ekologisk och ekonomisk är högt prioriterat i Enköpings kommun vilket också framgår i beskrivningen av vision och politiska mål ovan (kapitel 3). I den kommunala

verksamheten är det inte ovanligt att prioriteringar och satsningar har ett flerdimensionellt syfte och positiva effekter inom hela perspektivet hållbarhet. Här följer några exempel inom ramen för Tekniska nämndens ansvarsområden:

Trygg och långsiktigt kostnadseffektiv energiförsörjning för hushåll är ett angeläget arbetsområde som kan vara särskilt viktigt för ekonomiskt utsatta. För kommunen kan det vara aktuellt att erbjuda energirådgivning till invånare för att minska negativa effekter av sämre energilösningar och höga energipriser. Rent vatten och bra avloppshantering är grunden för folkhälsa. Klimatanpassning i dagvattenhantering minskar risk för översvämningar, något som hanteras aktivt i Enköping, inte minst inom ambitionen att stärka beredskap och krishantering. Inom stadsplanering och utveckling av infrastruktur tas initiativ för att minska barriäreffekter från trafikleder genom passager, bullerskärmar, grönstråk och stadsdelkopplingar.

Enköpings kommun är parkstaden, känd för sina parker, kreativa och artrika planteringar och rabatter. De gröna ytorna fyller en funktion för folkhälsa och skapar mötesplatser, planteringar av träd och buskar bidrar även till både skuggning och gestaltad livsmiljö. I Enköping kan parker och grönytor även ha funktioner i form av regnbäddar och dammar som buffert vid extremväder med skyfall.

Parker och grönområden kan också vara trygghetsskapande och utgöra kopplingar mellan olika bostadsområden vilket främjar integration. I nämndens ambition ingår tillgängliga parker och grönytor med närhet till alla stadsdelar vilket kan bidra till jämlikhet. Belysning och siktlinjer kan stärka tryggheten. Tillgängligheten appliceras även på lekplatser som utformas för att social samvaro samt för grillplatser, sittplatser och ytor för lek och spontanidrott som ingår i nämndens ansvar.

7.6.3 Tvärsektoriella arbetssätt

Den tekniska nämnden uppdrag inkluderar att bidra till en samordnad stadsutveckling. Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för samordningen. Med ambitionen om hållbarhet kommer ett ökat behov av att skapa gemensamma forum mellan plan, gata/park, socialtjänst, utbildning, kultur och fritid, ett arbetssätt som ska säkerställa att stora stadsutvecklingsprojekt integrerar sociala mål samt klimat och miljö. Motsvarande viktig är samverkan med civilsamhället för medskapande, delaktighet och demokrati.

7.6.4 Data och uppföljning

För att klara uppdraget är det nödvändigt att förvaltningen utgår från aktuell forskning samt geo-data, socioekonomisk statistik och trygghetsmätningar. Kunskapen ska även ligga till grund för nämndernas investeringsplaner och den övergripande stadsplaneringen, liksom uppföljning av effekterna av investeringar i olika stadsdelar över tid. Barnkonventionen fastslår även kravet på barnkonsekvensanalyser som bidrar till ett bredare och barnvänligt perspektiv på stadsplaneringen. Nämnden ska även säkerställa sociala krav i exploaterings- och markanvisningar.

7.7 Miljö- och byggnadsnämnden

Utifrån Miljö- och byggnadsnämndens reglemente i Enköpings kommun framgår att nämnden ska verka för en hållbar utveckling genom sin myndighetsutövning, prövning, tillsyn och beslut enligt gällande lagar inom plan- och byggfrågor samt miljöområdet. Nämndens ansvar för hållbar utveckling innebär att beakta såväl miljömässiga som sociala aspekter av hur byggande och fysisk planering påverkar människors livsmiljö, trygghet och hälsa.

Kommunfullmäktiges långsiktiga plan i Enköpings kommun tydliggör att kommunen i sin helhet ska arbeta utifrån ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Med denna utgångspunkt bidrar Miljö- och byggnadsnämndens arbete med fysisk planering, miljötillsyn och hälsoskydd till att skapa förutsättningar för att sociala mål kan nås. Nämnden har ansvar för prövning och tillsyn enligt miljöbalken, plan- och bygglagen, livsmedelslagen och smittskyddslagstiftningen, vilka alla innehåller sociala komponenter (hälsa, trygg livsmiljö, folkhälsa).

Reglementet beskriver inte social hållbarhet i termer av jämställdhet, integration eller trygghet direkt, men genom nämndens uppgifter ingår flera funktioner som har sociala konsekvenser:

7.7.1 Planering och bygglovsprövning

Genom beslut om bygglov, startbesked, slutbesked och fysisk planering påverkar nämnden hur bostäder, offentliga platser och urbana miljöer utformas. God planering bidrar till livsmiljöer som är tillgängliga, trygga och socialt inkluderande, vilket är en social hållbarhetsaspekt i kommunens utveckling.

7.7.2 Miljö- och hälsoskydd

Tillsyn och kontroll enligt miljöbalken, smittskyddslagen och livsmedelslagen har tydliga sociala effekter, eftersom de syftar till att skydda människors hälsa, trygghet och rätt till en god livsmiljö. Detta bidrar till rättvisa och säkra livsvillkor.

7.7.3 Medverkan i samhällsplanering

Nämnden ska aktivt delta i samhällsplaneringens tidiga skeden, vilket innebär att sociala perspektiv på tillgänglighet, funktionsvariationer, trygghet och kvaliteter i offentliga miljöer kan beaktas tidigt i processerna (även om ansvar för vissa strategiska sociala mål i formell mening ligger hos andra organ, till exempel kommunstyrelsens sociala hållbarhetsutskott).

7.7.4 Delaktighet och samskapad planering

Nämnd och förvaltning tillämpar arbetsmodeller som till exempel "dukat bord" för att underlätta dialoger med bygglovssökande, boende och föreningar. Det innebär att man samlar kommunala tjänstepersoner med olika kompetenser på en plats vid ett specifikt tillfälle för att erbjuda ett samlat stöd för den medborgare som behöver få hjälp och vägledning.

8 De viktiga samhällsaktörerna

Att skapa ett socialt hållbart samhälle kräver samverkan mellan många aktörer, inte bara kommunen och regionen. Ingen aktör har ensam rådighet. Det är många som står för delar av leveransen när det gäller social hållbarhet. Att förstå detta; vilka aktörer som bidrar, vem som gör vad och hur aktörer kan komplettera varandra, är en framgångsfaktor när det gäller social hållbarhet. Här är en översikt över de viktigaste samhällsaktörerna och deras roller:

8.1 Staten och myndigheter

Roll: Sätter de övergripande ramarna genom lagstiftning, ekonomi och politik.

Exempel på insatser:

- Skapa lagar och styrmedel som främjar jämlikhet, delaktighet och trygghet.
- Finansiera insatser mot fattigdom, segregation och diskriminering.
- Samordna myndigheter som Arbetsförmedlingen, Socialstyrelsen, Skolverket och Polisen för gemensamma mål. Statens servicecenter i Enköping lades ned under den senare delen av 2025 vilket förväntas påverka servicenivån lokalt.

8.2 Regionen

Roll: regionen har en central roll i arbetet med social hållbarhet, eftersom den ansvarar för flera samhällsfunktioner som direkt påverkar människors livsvillkor, hälsa och delaktighet.

Exempel på insatser:

8.2.1 Hälso- och sjukvård

- Säkerställer jämlik tillgång till vård oavsett bostadsort, kön, ekonomi eller bakgrund.
- Arbetar förebyggande med folkhälsa — t.ex. livsstilsfrågor, psykisk hälsa, vaccinationer.

- Driver insatser för att minska hälsoskillnader mellan olika grupper.
- Arbetar med tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning

8.2.2 Folkhälsoarbete och samhällsutveckling

- Ansvar för regional utveckling och folkhälsa i bred mening.
- Samverkar med kommuner, civilsamhälle och myndigheter kring psykisk hälsa, trygghet och livskvalitet.
- Tar fram regionala folkhälsostrategier.
- Arbetar med förebyggande insatser mot exempelvis missbruk, våld och social isolering.
- Främjar delaktighet och inflytande genom medborgardialoger och samverkansråd.

8.2.3 Regional utveckling och samhällsplanering

Social hållbarhet är en del av den regionala utvecklingsstrategin (RUS). Regionen bidrar genom att:

- Integrera social hållbarhet i planeringen av kollektivtrafik, bostäder, utbildning och arbetsmarknad.
- Främja tillgänglighet till jobb, kultur och service i hela regionen.
- Arbeta för minskad segregation och stärkt sammanhållning mellan stad och landsbygd.

8.2.4 Kultur och bildning

Kultur är ett viktigt verktyg för social inkludering och gemenskap. Regionen levererar:

- Stöd till kulturinstitutioner, bibliotek, föreningar och fria kulturskapare.
- Kulturprogram som stärker delaktighet, jämlikhet och demokratiskt deltagande.
- Samarbete med skolor och civilsamhälle för att nå barn och unga i hela regionen.

8.2.5 Kollektivtrafik och tillgänglighet

Rörlighet och tillgång till transport är en förutsättning för delaktighet. Regionen bidrar genom:

- Att erbjuda tillgänglig och prisvärd kollektivtrafik.
- Att arbeta med sociala aspekter i trafikplanering, t.ex. trygghet i resandet.
- Att säkerställa tillgänglighet för äldre och personer med funktionsvariationer.

8.3 Näringslivet och arbetsgivare

Roll: Skapar sysselsättning, ekonomisk trygghet och social inkludering.

Exempel på insatser:

- Erbjuder praktikplatser, jobb och utbildning även till personer långt från arbetsmarknaden.
- Arbeta aktivt med socialt ansvar (CSR) och hållbara arbetsvillkor.
- Stödja lokalsamhället genom partnerskap, sponsring och samhällsengagemang.
- Erbjuder mötesplatser och viktig infrastruktur, exempelvis genom kafé och restaurangverksamhet, konferenslokaler, publika utrymmen för kunder/gäster och boenden inom hotellverksamhet.

8.4 Civilsamhället och ideella organisationer

Roll: Kompletterar det offentliga genom att skapa delaktighet, gemenskap och stöd. Breda och medlemsdrivna aktiviteter baserade på demokratisk modell för styrning och utveckling. Genom att ge stöd och förutsättningar för civilsamhällets verksamheter har kommunen en partner som utgör en stark motor för social hållbarhet. Civilsamhället bidrar med hundratals aktiviteter dagligen i Enköpings kommun. Genom IOP-avtal (idéburet och offentligt partnerskap) ges civilsamhället också möjlighet till andra former av delaktighet och att bidra till välfärden. Det finns totalt cirka 150 föreningar i Enköpings kommun. Idrottsföreningarna är den största gruppen, totalt över 60 föreningar, men det finns även en rad starka intresseföreningar, till exempel pensionärsföreningarna, samt ett antal viktiga kultur-, sociala- och hembygdsföreningar. Läs mer om det lokala föreningslivets förutsättningar på sidan 57 (10.5.2 Delaktighet och föreningslivet).

Exempel på insatser:

- Driva verksamheter för alla medlemmar inklusive utsatta grupper (barn, äldre, nyanlända, personer med funktionsnedsättning).
- Skapa förutsättningar för lek, glädje, rörelse och kultur.
- Ge förutsättningar för personlig utveckling, färdigheter och livslångt lärande.
- Skapa mötesplatser som främjar inkludering och tillit mellan människor.
- Vara röstbärare för människor som annars inte kommer till tals.
- Vara samtalspartner för kommunen, såväl för tjänstepersoner som förtroendevalda politiker.

8.5 Forskning och universitet

Roll: Bidrar med kunskap, fakta och utvärdering samt metodutveckling och innovation.

Exempel på insatser:

- Ta fram forskning om sociala klyftor, folkhälsa och integration.
- Samarbeta med kommuner och organisationer i praktiska utvecklingsprojekt.
- Utbilda framtidens yrkesgrupper inom socialt arbete, vård och samhällsplanering.
- Samverkar med myndigheter och kommuner kring forskning och utveckling, bland annat genom VFU, verksamhetsförlagd utbildning, där studenter gör fördjupningsarbeten inom sin utbildning.

8.6 Media

Roll: Påverkar opinion, kunskap och samhällsdebatt.

Exempel på insatser:

- Lyfta fram frågor om jämlikhet, diskriminering och sociala orättvisor.
- Ge utrymme för olika röster i samhället.
- Motverka polarisering och spridning av desinformation.
-

8.7 Invånare och lokala nätverk

Roll: Medborgarnas engagemang och delaktighet är grunden för social hållbarhet.

Exempel på insatser:

- Delta i lokala initiativ, föreningsliv och dialoger med kommunen.
- Visa solidaritet, inkludering och ansvar i vardagen.
- Bidra till trygghet och gemenskap i bostadsområden.

8.8 Collective Impact

Samverkan och förmågan till samspel mellan ovan nämnda aktörer lyfts ofta fram som en framgångsfaktor vad gäller social hållbarhet. Ingen äger ensam problemen, att alla bidrar utifrån sitt uppdrag och sin kompetens är nödvändigt. Aktörerna kompletterar varandra. Collective Impact är ett strukturerat samverkansramverk där olika aktörer från flera sektorer arbetar tillsammans för att lösa komplexa samhällsutmaningar. Till skillnad från traditionella samarbeten bygger Collective Impact på gemensamma mål, mätbara resultat och samordnade insatser.

9 Plattform för social hållbarhet

9.1 Tillitens betydelse för social hållbarhet

Flera svenska forskare inom samhällsforskning inklusive hållbarhet pekar på tillitens betydelse som grundfundament för social hållbarhet. En av dem är Carl-Henrik Robèrt som tillsammans med andra forskare har definierat fem principer för social hållbarhet med tillit som grund. De fem principerna ska komplettera de ekologiska principerna i ramverket *Det Naturliga Steget* som tagits fram av Blekinge Tekniska Högskola tillsammans med andra universitet i Europa. De fem principerna beskriver grundförutsättningar för tilliten och samhällskontraktet (Lars Trägårdh). Centralt för begreppet är att det inte kan förekomma normer eller förutsättningar som underminerar människors möjligheter att tillgodose sina grundläggande behov. Dessa fem principer ska underlätta för organisationer och samhällen att analysera och planera sin utveckling på ett sätt som främjar långsiktig social hållbarhet, där tillit är den övergripande bärande kraften.

Ett socialt hållbart samhälle underminerar inte systematiskt människors förmåga att:

1. **Kunna påverka sina livsvillkor**
Människor ska ha inflytande över beslut som påverkar deras liv. Demokratiskt deltagande, yttrandefrihet och rätt till information är viktiga beståndsdelar.
2. **Få växa och utvecklas**
Alla ska ha möjlighet att lära och utvecklas på ett sätt som skapar mening och framtidstro. Det livslånga lärandet är en viktig del av detta.
3. **Hälsa**
Samhället ska inte systematiskt utsätta människor för sådant som hotar deras fysiska hälsa, som miljögifter, osäkra arbetsförhållanden eller våld. Det ska finnas likvärdig tillgång till sjukvård.
4. **Uppleva opartiskhet**
Det ska inte finnas orättfärdiga skillnader i människors möjligheter att verka och utvecklas. Om makten gör skillnad på människors möjligheter så skadar det tilliten.
5. **Ha meningsfullhet och tillhörighet**
Människor behöver känna sig inkluderade, respekterade och uppleva att deras liv har mening och känsla av sammanhang.

Carl Henrik Robért har ett tydligt budskap till Sveriges kommuner:

"Om ni inte vet vart ni är på väg är det svårt eller omöjligt att vara strategisk och strukturerad där ni står idag. Ta reda på vart ni ska, vart ni vill vara, som utgångspunkt för det arbete ni utvecklar idag. Det kommer att vara avgörande för er förmåga att vara strategiska, taktiska och operativa här och nu."

10 Omvärldsanalys och intern inblick

10.1 Enköpings kommun – ambition och förutsättningar

Nedan följer en beskrivning av läget gällande ett antal centrala samhällsnyttor och samhällstillstånd, i Enköpings kommun i synnerhet, men också i Sverige i allmänhet, med inriktning på ämnesområden som direkt eller indirekt har bäring på social hållbarhet. Innehållet är hämtat från aktuell statistik, bland annat från Kolada, Liv och hälsa ung (2023), segregationsbarometern, SCB:s statistikdatabas, Folkhälsomyndigheten, data från Regionen, MUCF:s rapport Fokus 25, data från Boverket, den sociala kompassen samt från kommunens styrdokument och omvärldsanalys med fokus på de övergripande trender som SKR beskriver i *Vägval för framtiden 5.1*.

Enköpings kommuns geografiska läge innebär en gynnsam och strategisk placering i en tillväxtregion. Enköpings position mitt i Mälardalen ger starka logistik- och samverkansfördelar, vilket attraherar företag, kompetens och investeringar. Kommunen vill fortsätta växa, faktorer som befolkningsökning, näringsstruktur och bostadsutveckling är centrala när kommunen beskriver sin ambition att utvecklas. Civilsamhället ser kommunen som en viktig partner – kommunen vill stödja ideellt engagemang, dialog och samverkan, och betonar långsiktighet och transparens i relationen med föreningslivet. Här sammanfattas några grundförutsättningar som har betydelse för kommunens vägval och strategiska inriktning.

10.1.1 Geografiskt läge

- Enköping framhåller att man har ett strategiskt gynnsamt geografiskt läge med närhet till Stockholm, Uppsala, Strängnäs, Eskilstuna och Västerås.
- Kommunen kallar sig för "Sveriges närmaste stad".
- Enköpings kommun framhåller också logistikfördelar: god infrastruktur via E18 samt riksvägarna 55 och 70, vilket gör Enköping till ett attraktivt logistikläge.
- Enköping ligger mitt i tillväxtregionen Stockholm-Mälardalen, vilket ger företag god tillgång till marknad och kompetens.

10.1.2 Förväntad tillväxt och befolkningsutveckling

- Innan pandemin var Enköping en av Sveriges snabbast växande kommuner. Den utvecklingen har avtagit med anledning av såväl konsekvenser av pandemin som det geopolitiska läget, men kommunens komparativa fördelar kvarstår och förväntas ge ny kraft till utvecklingen.
- I kommunens översiktsplan finns mål att staden ska växa, dels genom nya bostadsområden och dels genom förtätning.
- Baserat på kommunens trend- och omvärldsanalys räknar kommunen med att befolkningen kan öka till ungefär 54 000 år 2033 och runt 60 000 år 2040.
- Enköpings kommun har ambitionen att tillväxten ska vara både attraktiv och hållbar.

10.1.3 Näringslivsförutsättningar

- Kommunen presenterar sig som företagsvänlig och vill kombinera "det bästa av den stora och lilla världen" – med både stad och landsbygd.
- Enköpings geografiska läge är en styrka för näringslivet: närheten till stora arbets- och marknadsregioner, samt god infrastruktur – vilket gynnar både logistik och kompetensförsörjning.
- I kommunens näringslivsprogram (2023–2027) identifieras sex fokusområden: bland annat dialog och samverkan, strategisk etablering, kompetensförsörjning och hållbar samhällsbyggnad.
- Näringslivsprogrammet beskriver även en ambition att Enköping ska vara "ett naturligt val för etableringar och investeringar inom flera tillväxtbranscher och inom hållbart samhällsbyggande."
- Enköpings kommun har ett samverkansavtal med Mälardalens universitet (MDU), vilket stärker möjligheterna för kompetensförsörjning och innovationssamarbeten.

10.1.4 Civilsamhälle och lokalt engagemang

- Kommunfullmäktiges långsiktiga plan (2024–2027) har "samhörighet, självständighet och stolthet" som tre övergripande mål. I planens text lyfts civilsamhällets betydelse särskilt – man vill att medborgare ska vara delaktiga i samhällsutvecklingen och att kommunen ska skapa förutsättningar för samverkan inom och med civilsamhället.
- I *Regler stöd civilsamhället* beskriver kommunen att ett "starkt civilsamhälle är avgörande för att kommunen ska utvecklas i en hållbar riktning".

- Samverkan ska ske enligt fem principer: dialog & tillgänglighet, likvärdig behandling, långsiktighet, helhetssyn och transparens.
- Kommunen stödjer och främjar ideellt engagemang genom civilsamhällesstipendium, där de lyfter initiativ som hållbarhet, kreativitet och samverkan över sektorer.
- I kommunens brottsförebyggande arbete samarbetar kommunen med civilsamhället, t.ex. via grannsamverkan, föräldrastöd och trygghetsvandringar. Kommunen har även ett brottsförebyggande råd där civilsamhällesaktörer ingår.
- Kommunens krisberedskap inkluderar civila aktörer: vid kriser ska POSOM-gruppen aktiveras, där bland andra Svenska kyrkan deltar, ett annat exempel på samverkan mellan kommun och civilsamhälle.
- Enköping har ett brett och starkt föreningsliv.

10.2 Hälsa och folkhälsa

Folkhälsopolitikens mål riskerar att inte nås. Det övergripande målet i Sveriges folkhälsopolitik är att skapa goda och jämlika förutsättningar för hälsa i hela befolkningen och minska påverkbara hälsoklyftor inom en generation. Målen omfattar alla nivåer i samhället och kräver samverkan över sektorsgränser. I nuvarande takt kommer målet inte att nås till år 2048.

Stora skillnader i hälsa kvarstår. Vissa grupper får inte ta del av förbättringarna och har sämre livsvillkor, levnadsvanor och hälsa. Faktorer som utbildning, arbete och boende påverkar både möjligheterna till ett hälsosamt liv och utfallet av hälsan. Ett exempel på ojämlikheten är att män i genomsnitt lever över tre år kortare än kvinnor, vilket delvis går att påverka.

10.2.1 Trender bland barn och unga

Drygt 1,8 miljoner svenskar är mellan 10–24 år, men ungas psykiska hälsa försämras. På tio år har andelen unga kvinnor 16–24 år med oro, ångest eller ängslan ökat från en tredjedel till sju av tio. Även hos unga män har problemen nästan fördubblats. Psykisk ohälsa i ung ålder ökar risken för skolmisslyckanden, otrygghet och utanförskap. Barn drabbas av mer stress, sömnproblem och nedstämdhet, och den självskattade hälsan sjunker – särskilt bland flickor. Trivseln i skolan minskar och 15-åringars skolstress har ökat kraftigt.

Bland barn och unga i Enköping har den självskattade hälsan sjunkit från 82% 2005 till 71% 2023. Bland flickor är minskningen i fråga om självskattad hälsa 17 punkter, från 77% 2005 till 60% 2023. Undersökningen Liv och hälsa Ung kommer med nya siffror våren 2026.

10.2.2 Trender bland äldre

De tydligaste och mest väletablerade faktorerna för ohälsa bland äldre i svenska kommuner, baserat på Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten och forskning om äldreomsorg och äldres hälsa presenteras nedan. Läget i Enköping överensstämmer eller ligger nära den nationella bilden gällande äldres hälsa. Enligt Folkhälsomyndigheten lever de flesta 65-åringar och äldre i Sverige med ett "gott psykiskt välbefinnande". Samtidigt finns en grupp med betydande psykisk ohälsa, och risken för besvär ökar med ålder. Många äldre har också problem med exempelvis sömn, rörlighet, matvanor, ensamhet eller social isolering — faktorer som påverkar hälsa och livskvalitet.

Trots belastning av funktionsnedsättningar och kronisk sjuklighet är det vanligt att äldre ändå bedömer sin egen hälsa som "god". I en studie i Uppsala län uppgav t.ex. 87 % av de tillfrågade (75+) att de tyckte sig ha god hälsa, även om många rapporterade nedsatt hörsel, syn, rörlighet eller ensamhet.

Ensamhet och isolering är en av de starkaste orsakerna till både fysisk och psykisk ohälsa bland äldre. Ensamhet och isolering kan leda till depression, ökad risk för demens, försvagat immunsystem samt sämre kostvanor och brist på fysisk aktivitet. Sammantaget beskriver många äldre en brist på upplevelsen av en meningsfull vardag med ensamheten som viktigaste orsaken. Med dessa symptom är det också vanligt med en känsla av otillräcklig delaktighet i samhället.

Fysiska faktorer spelar en stor roll för äldres hälsa. Kroniska sjukdomar som till exempel hjärt-kärlsjukdomar, KOL, diabetes, artros och demenssjukdomar påverkar livskvalitet.

Multisjuklighet leder till hög medicinbelastning. Fallolyckor är vanligt förekommande och kan leda till lång konvalsens och funktionsnedsättning. Nedsatt syn och hörsel kan öka isolering, fallrisk och kognitiv belastning.

Livsstils- och beteenderelaterade faktorer har stor påverkan. Det finns tydlig koppling mellan inaktivitet och stillasittande till försämrad balans, hjärt-kärlsjukdomar och minskad självständighet. Undernäring kan vara ett resultat av depression, minskad aptit och bristfälliga måltidsrutiner i hemmet.

Äldre är särskilt sårbara för alkohol som interagerat med läkemedel ökar fallrisk och minskar omdömet.

10.2.3 Arbetsrelaterad hälsa

Psykisk ohälsa och stressrelaterade besvär har ökat i Sverige de senaste 20 åren. Psykiatriska diagnoser är nu den vanligaste orsaken till

sjukskrivning, och stress är den dominerande diagnosen. Kostnaden för psykisk ohälsa beräknas till cirka 345 miljarder kronor per år, främst på grund av sjukskrivningar, produktionsbortfall och högre kostnader i vård och sociala system.

Kvinnor drabbas hårdast, särskilt inom vård, omsorg och utbildning – yrken med hög arbetsbelastning och påfrestande arbetsmiljöer. Dessa branscher domineras av kvinnor både nationellt och i Enköpings kommun, vilket leder till hög sjukfrånvaro och påverkar både verksamhet och ekonomi.

Försäkringskassan lyfter arbetsmiljö, höga emotionella krav och obalans mellan krav och kontroll som centrala orsaker. Bättre arbetsvillkor och mer jämställd fördelning av ansvar i hemmet bedöms kunna minska sjukskrivningarna.

10.2.4 Tandhälsa

Baserat på data från Regionen kan vi se att Uppsala län ligger i topp i Sverige vad gäller tandhälsa bland barn och unga enligt den senaste Socialstyrelsens statistik. År 2025 visade statistiken att 84,1 % av barn och unga inom Folktandvården är helt fria från karies, vilket är högre än riksgenomsnittet på ca 80 %. I flera åldersgrupper – till exempel 6-, 12-, 19- och 23-åringar – låg Uppsala län på första plats i landet, medan för treåringar var länet näst bäst. Tandhälsan har förbättrats över tid, särskilt bland äldre ungdomar, vilket delvis tillskrivs förebyggande insatser och ett strukturerat vårdprogram.

Det finns tydliga variationer inom länet. Till exempel är andelen kariesfria barn betydligt högre i områden som Örsundsbro (ca 91,5 %) jämfört med Gottsunda (ca 74,5 %). Nationell och regionalt mönster visar att barn från familjer med lägre socioekonomisk status, lägre utbildningsnivå hos föräldrar samt familjer med ekonomiskt bistånd ofta har sämre tandhälsa och högre kariesrisk. Exempel från tidigare data visar att låg utbildning och föräldrars egen dåliga tandhälsa hör till starka riskfaktorer för karies hos barn. Barn i särskilda sociala situationer, t.ex. de som varit placerade i samhällsvård, har rapporterats behöva mer tandvård och tenderar att ha sämre tandhälsa med fler skador eller saknade tänder i nationella sammanhang liknande Uppsala-situationer. Faktorer som föräldrarnas utbildningsnivå, egen tandhälsa, ekonomiska resurser och engagemang i barnets munhygien har stark koppling till barnets tandhälsa redan i förskoleåldern.

Region Uppsalas omfattande förebyggande program – med tidiga hälsosamtal från två års ålder, regelbundna kontroller och samverkan med barnhälsovård och skolor – bidrar till god allmän tandhälsa. Lokala satsningar, exempelvis extra stöd i områden som Gottsunda med riktad information till vårdnadshavare, tyder på att okunskap snarare än ointresse

ofta är ett problem, och att riktade informationsinsatser kan förbättra utfallet.

Internationell forskning visar att beteenden som kostvanor, tandborstningsrutiner och andra livsstilsfaktorer också påverkar tandhälsan hos barn och unga, och att dessa kan variera mellan olika grupper.

10.2.5 Möjliga utvecklingsområden hälsa och folkhälsa

Stora skillnader i hälsa kvarstår. Vissa grupper får inte ta del av förbättringarna och har sämre livsvillkor, levnadsvanor och hälsa. Faktorer som utbildning, arbete och boende påverkar både möjligheterna till ett hälsosamt liv och utfallet av hälsan. Inom ramen för kommunens plan för social hållbarhet bör hälsa och folkhälsa vara ett fokusområde och strategier utvecklas för bred samverkan för god och jämlik hälsa i kommunen.

10.3 Utbildning och livslångt lärande

Kommunens skolverksamhet skapar grunden för jämlikhet och framtida livschanser. Utbildningsnämnden ansvarar för att all kommunal utbildningsverksamhet – från förskola till vuxenutbildning och yrkeshögskoleliknande utbildningar – drivs enligt lagar, styrdokument och kommunens egna mål. Den ska ge alla barn och unga likvärdiga möjligheter till utbildning och stöd. Skolan arbeta aktivt mot mobbning, utanförskap och diskriminering. Den ska även tillhandahålla skolmiljöer som stärker demokratiska värderingar och social sammanhållning.

Trivseln i skolan har minskat på nationell nivå och fler, särskilt flickor, upplever en allt högre stress i skolan. Av Folkhälsomyndighetens undersökningar framgår att skolstressen för 15-åringar ökat med cirka 20 procentenheter mellan mätningar 2009/2010 och mätningar 2017/2018. I Enköping har trivseln i skolan sjunkit från att 84 procent trivdes i skolan år 2013 ner till 76 procent år 2023 (jämfört med hela Uppsala län från 86 till 77). Trivseln i skolan är dock på ungefär samma nivå idag som den var 2005 (76%), men under åren däremellan har den alltså varit högre, som högst 2013 då den var 84 procent. Flickor ligger något lägre än pojkar under hela tidsintervallet. 30 procent av flickorna och dryga 20 procent av pojkarna upplever att mobbing är ett problem i skolan.

Skillnader i skolresultat kopplas till föräldrars utbildningsnivå. Förändringar i läroplaner har inte varit tillräckliga och en ny utredning pågår. Elever med särskilda behov får ofta stöd för sent och elevhälsan är otillräcklig. Även

sociala medier, minskad fysisk aktivitet och oro för världsläget påverkar ungas mående negativt. Följande står att läsa i Enköpings kommuns Trend- och omvärldsanalys 2025:

”Nationellt har andelen elever i årskurs 9 som är behöriga till ett yrkesprogram på gymnasiet minskat från 84,6 procent år 2020 till 82,3 procent 2024. I Enköping är andelen behöriga högre men utvecklingen likvärdig, med en minskning från 87,3 procent år 2020 till 85,4 procent 2024. En orsak till minskningen i Enköping är att kommunen haft ett ökande antal elever som börjat skolan i kommunen under nionde årskursen. Det gäller exempelvis personer som placerats i kommunen via HVB-hem och har ofta en mycket bristande skolbakgrund. Andelen elever som är behöriga till gymnasiet sjunker både nationellt och i Enköping.

Några av orsakerna till ungas självrapporterade psykiska symptom finns inom skolan. Den läroplan som lanserades i Sverige 2011 ställde särskilda krav på barns kognitiva/exekutiva förmåga att självständigt planera och utföra skolarbetet och att ständigt resonera och reflektera. Elever med en svagare språklig eller teoretisk begåvning drabbades hårdare av denna läroplan liksom elever med sämre stöd hemifrån. Läroplanen hade även orealistiska och oklara betygskriterier som skapade stress och låg självbild hos elever. En ny läroplan kom 2022 där bland annat fakta och förståelse betonades mer och betygskriterierna och kriterierna för bedömning av kunskaper blev mindre detaljerade. De förändringar som gjordes har dock inte ansetts tillräckliga vilket framkommer i regeringens uppdrag till läroplansutredningen som tillsattes i slutet av 2023. Läroplansutredningen kom med ett betänkande i februari 2025 med inriktningen att framtida läroplaner ska ha en tydlig kunskapsinriktning med fokus på grundläggande kunskaper och bättre anpassning efter barns kognitiva utveckling och skilda förutsättningar”.

10.3.1 Möjliga utvecklingsområden utbildning och livslångt lärande

Skola och utbildning är sedan tidigare ett prioriterat område vad gäller kommunens verksamhet. Här finns en medvetenhet och ett systematiskt utvecklingsarbete. Samtidigt kvarstår delar av tidigare utmaningar och nya utvecklingsbehov uppstår.

Arbetet med att minska skillnader i skolresultat, ökad likvärdighet och tidiga insatser behöver fortsätta. Det finns metoder som kan användas i ökad omfattning, till exempel för att minska skillnader kopplade till föräldrars utbildningsnivå. Kommunens redan utvecklade metoder att säkerställa att elever med särskilda behov identifieras tidigt och får stöd i rätt tid är av vikt. Flyktningmottagandet har minskat i Enköping kommun,

men arbetet att utveckla mottagande och stöd för sent anlända elever och elever med bristande skolbakgrund behöver fortsätta.

Det finns även skäl till att fortsätta arbetet med att systematiskt höja skoltrivseln, särskilt bland flickor samt att intensifiera arbetet mot mobbning, kränkningar och utanförskap, där Enköping ligger något över länssnittet. Arbetet att minska skolstress genom bättre struktur, tydligare krav och anpassning till elevers kognitiva utveckling bör fortsätta. Glädjande att arbetet i samverkan mellan elevhälsan och RF-SISU leder till resultat att integrera fysisk aktivitet under skoldagen.

Det finns ett fokus att skifta från reaktiva till förebyggande insatser inom elevhälsan. Samverkan mellan skola, socialtjänst och vård kring elever i riskzon är välutvecklad liksom SSPF, samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid (Upplevelseförvaltningen).

Undervisningen ska stärka grundläggande kunskaper (läsa, skriva, räkna) och progression. Det kan finnas skäl att vidareutbilda och stötta lärare i att anpassa undervisning och bedömning efter elevers olika förutsättningar. Här spelar kommunens Forsknings- och utvecklingsenhet en viktig roll. Enköping påverkas av i riket förekommande behov och arbete att arbeta med tydligare och mer realistiska bedömnings- och betygsprocesser för att minska stress.

Godkända betyg från grundskola och gymnasium är mycket viktiga mål för att motverka arbetslöshet och utanförskap senare i livet. Enköpings kommun bör fortsätta arbeta med att utveckla flexibla och individanpassade vägar till behörighet, inklusive språkstöd och alternativa lärmiljöer.

10.4 Bostad och bostadsmiljö

Boverket beskriver bostadsområdets och livsmiljöns utformning som ett viktigt medel för att uppnå social hållbarhet. Det innebär att utöver att bygga goda bostäder måste man planera helheten — en variation av bostäder, offentliga rum, tillgänglighet och möjligheter till möten och delaktighet. Genom detta kan man skapa miljöer där människor trivs, känner sig delaktiga och där samhällets sociala strukturer stärks.

Boverket beskriver också strukturella karaktärsdrag som är vanliga i områden med sämre socioekonomiska förutsättningar. Utanförskapsområden i svenska kommuner kännetecknas oftast av storskaliga och enformiga flerbostadshus, funktionsseparering och svag

stadskoppling, brist på service, mötesplatser och lokala arbetsplatser samt låg kvalitet på utemiljöer och stora underhållsbehov. Det kan även råda begränsad mix av bostadstyper och upplåtelseformer. Boverket talar också om otrygghetskapande fysisk struktur. Det kan vara dålig belysning, överblickbara gårdar, mörka gångtunnlar och inslag av tomma lokaler i bottenvåningar. Dessa faktorer är strukturella, inte kopplade till vilka människor som bor där, och går att förändra genom stadsutveckling, blandning av funktioner och upprustning.

MUCF:s rapport Fokus 25 – Olika plats, olika liv – beskriver ett antal kriterier och livsvillkor som är återkommande när ungs beskriver sin upplevelse i svenska kommuner. Var femte ung är otrygg i sitt bostadsområde på kvällen. Unga i områden med stora socioekonomiska utmaningar upplever i högre grad otrygghet både kvälls- och dagtid i sitt bostadsområde, jämfört med unga i områden med goda eller mycket goda socioekonomiska förutsättningar. Det är vanligare att unga i områden med stora socioekonomiska utmaningar upplever närvaro av kriminella gäng och narkotikaförsäljning som ett problem i området där de bor jämfört med unga i områden med goda socioekonomiska förutsättningar. Det framkommer också att unga i områden med stora socioekonomiska utmaningar tycker i lägre grad att deras bostadsområde är en bra plats att växa upp på, jämfört med andra unga.

Även om det finns stora skillnader i hur ungs ser på sitt bostadsområde finns endast små områdesskillnader i synen på sin bostadssituation. De flesta unga i Sverige, 92 procent, är nöjda med sin nuvarande bostadssituation. Andelen är bara något mindre om man bara ser till unga i områdestyper med socioekonomiska utmaningar. MUCF:s studier visar också att den negativa bilden av områden med sämre rykte i stor omfattning skapas och sprids av människor som inte bor där. Barn och unga i områden med socioekonomiska utmaningar beskriver också en positiv bild av sitt bostadsområden och lyfter fram värden som gemenskap, social sammanhållning, solidaritet och mångfald.

Bostadsfrågan har också koppling till social hållbarhet när det gäller personer som behöver stöd av kommunen i form av vård- och omsorgsboende, gruppboende och serviceboende enligt LSS-lagstiftning, samt stödboende. När en kommuninvånare beviljas dessa stödformer, är det ofta viktigt för brukaren med närhet till sitt sociala nätverk, därmed att boendet kan erbjudas på bostadsorten. Idag finns inte tillräckligt med boendeplatser i omsorgsboenden och gruppboendestäder i Enköping och därför behöver platser köpas i annan kommun. Detta kan försvåra för brukaren att upprätthålla kontakten med anhöriga och vänner, besöka och få besök, vilket riskerar orsaka minskad social kontakt vilket kan leda till att individen upplever otrygghet och sämre livskvalitet. Därför

bör det vara en viktig målsättning inom social hållbarhet att tillräcklig kapacitet ska finnas inom kommunens geografiska gränser. Att erbjuda alla invånare boendestöd inom kommunens gränser skickar tydliga signaler om kommunens värdering om allas lika värde.

10.4.1 Möjliga utvecklingsområden bostad och bostadsmiljö

Enköpings kommun bör ha fortsatt fokus på att bryta segregation, enformighet och funktionsseparering. Kommunen kan främja tryggheten i den fysiska miljön, skapa fler mötesplatser samt rusta upp utemiljöer samtidigt som boendes delaktighet tas tillvara. Här följer ett antal möjliga utvecklingsområden i punktform:

- Fortsätta eftersträva att blanda olika bostadstyper (småhus, radhus, flerbostadshus) och upplåtelseformer (hyresrätt, bostadsrätt, äganderätt).
- Motverka storskalig och enformig bebyggelse som riskerar att skapa social segregation.
- Minska funktionsseparering genom att blanda bostäder med service, arbetsplatser, skolor och fritidsverksamhet.
- Arbeta med platser där unga upplever otrygghet.
- Fortsätta investera i grönområden, lekplatser, mötesplatser och idrottsytor.
- Säkerställa god skötsel och långsiktigt underhåll av befintliga bostadsområden.
- Skapa trygga och attraktiva offentliga rum där människor kan mötas spontant.
- Involvera boende, särskilt barn och unga, i planering och utveckling av områden.
- Minimera behovet av köpta platser i andra kommuner genom att planera för och bygga tillräcklig kapacitet i kommunen för vård- och omsorgsboende och gruppboend.

10.5 Demokrati och delaktighet

Sverige är idag ett land med stora skillnader. Det kan ta sig uttryck i skillnaden mellan de majoritetsvärderingar som ligger i linje med andra rika sekulära demokratier och värderingarna i de ofta socioekonomiskt utsatta och mer religiösa samhällen där många av Sveriges invånare har sin bakgrund. Enköpings kommun har en tydlig socioekonomisk boendesegregation. Den sociala kompassen visar att vissa områden har

betydligt högre andel barn och unga i hushåll med låg ekonomisk standard, högre andel arbetslösa samt högre andel med ekonomiskt bistånd än genomsnittet i kommunen.

För att möta utvecklingen har Enköpings kommun en tydlig ambition att fortsätta att utveckla den lokala demokratin och stärka samverkan mellan kommunen, föreningslivet och näringslivet. Genom att vara öppen med beslut och prioriteringar kan kommunen bygga förtroende bland invånarna och stärka förtroendet för demokratin. Kommunen ser det som viktigt att erbjuda ökade möjligheter till inflytande, som till exempel medborgardialoger och aktiv brukarmedverkan för att skapa större tillit och delaktighet.

I kommunstyrelsens nämndplan finns ett mål som har fokus på demokrati: *"Stärka den kommunala demokratin med särskilt fokus på delaktighet och transparens"*. Här framhålls att i Enköping ska kommunens invånare ha inflytande och deras åsikter värderas högt och tas tillvara. Med transparent och tydlig information, kommunikation och dialog stärks delaktigheten och förståelsen av fattade beslut. Vårt aktiva demokratiarbete leder till att invånarnas förtroende ökar och ger dem möjlighet att påverka hur kommunen ska utvecklas.

Strategin för nå målet beskrivs på följande sätt: "Kommunstyrelsen har det övergripande och strategiska ansvaret för den kommunala demokratin. Dialog och proaktiv kommunikation är viktiga redskap för att lyckas stärka invånarnas delaktighet i kommunen. En tydlig och transparent information och kommunikation kring fattade beslut samt dialog om utveckling eller förändring är områden som behöver stärkas. Bemötande och tillgänglighet för kommunens invånare, företag och föreningar är ett annat område som behöver utvecklas, där kommunstyrelsen ska leda och samordna arbetet tillsammans med övriga förvaltningar och bolag/förbund".

Barn och unga beskrivs som en viktig målgrupp för att stärka tilliten till demokratin, främja delaktighet och för att leva upp till barnkonventionens principer om att barn och unga ska göras delaktiga i frågor som berör dem. I Enköping uppger ungefär 50 procent upplevelsen av att man i allmänhet kan lita på de flesta människor. Dryga 20 procent uppger att de vill vara med och påverka kommunen, bara 20 procent uppger att de tror att det går att påverka politiska beslut i Enköping.

10.5.1 Kommunen och demokratin

Enköpings kommun tillämpar ett antal etablerade och/eller kravställda metoder för delaktighet och demokrati. Det sker medborgardialoger och dialogmöte kring aktuella frågor och i samband med planering och utveckling av stadsdelar och/eller kransorter. Medborgardialogen sker

också på mässor, torgmöten och informella möten mellan förtroendevalda och medborgare. Kommunen har utvecklat strukturen kring medborgarförslag, bland annat genom att införa e-förslag för att underlätta och skapa låg tröskel för delaktighet. Beslutsunderlag och protokoll från kommunfullmäktige och samtliga nämnder publiceras på kommunens hemsida. Kommunfullmäktige sänds också direkt via kommunens hemsida. Kommunen registrerar/diarieför de handlingar som finns hos kommunen. Allmänheten har rätt att ta del av allmänna handlingar om de inte är hemliga.

Kommunen har ett antal råd som syftar till delaktighet och medskapande:

Enköpings kommunala pensionärsråd arbetar för en förbättrad verksamhet och service för kommunens pensionärer. Rådet består av en ordförande och en vice ordförande, sju ledamöter och sju ersättare. Rådet ligger under kommunstyrelsen och får administrativt stöd av kommunledningsförvaltningens kansli.

Enköpings kommunala natur- och friluftsråd arbetar för ett förbättrat friluftsliv för kommunens invånare och föreningar. Rådet består av en ordförande, åtta ledamöter och två ersättare. Rådet ligger under kommunstyrelsen och får administrativt stöd av kommunledningskontorets och upplevelseförvaltningens kansli.

Enköpings kommunala tillgänglighetsråd - arbetar för en förbättrad verksamhet och service för kommuninvånare med funktionsnedsättningar. Rådet består av en ordförande, en vice ordförande, sju ledamöter och sju ersättare. Rådet ligger under kommunstyrelsen och får administrativt stöd av kommunledningskontorets kansli.

Enköpings kommunala finska samråd är ett forum för samråd och informationsutbyte mellan kommunen och företrädare för den sverigefinska minoriteten i vår kommun. Rådet består av en ordförande och en vice ordförande samt ytterligare fem ledamöter och sju ersättare. Rådet ligger under kommunstyrelsen och får administrativt stöd av kommunledningskontoret.

10.5.2 Delaktighet och föreningslivet

Föreningslivet och civilsamhället spelar en central roll för demokrati och delaktighet, såväl på nationell och regional nivå som på kommunal sådan. Genom föreningar, frivilligorganisationer, studieförbund, idrottsklubbar och andra ideella forum får människor möjlighet att mötas, diskutera samhällsfrågor och påverka sin vardag.

Civilsamhället fungerar som en arena där medborgare kan organisera sig, uttrycka sina åsikter och lära sig demokratiska arbetssätt – som att fatta beslut tillsammans, kompromissa och ta ansvar. Det bidrar till ökad social sammanhållning, stärker tilliten i samhället och gör att fler röster hörs, särskilt från grupper som annars riskerar att stå utanför. Genom att vara en länk mellan invånare och det offentliga kan föreningslivet också lyfta lokala behov, skapa engagemang och fungera som en bro in i demokratin. I Enköpings kommun är civilsamhället en stark opinionsbildare och kravställare gentemot politiken.

Enköpings kommun ger genom upplevelsenämnden stöd till civilsamhället – inte bara i form av bidrag utan också genom att vägledning och dialog, samverkan och utveckling. Målet är att stärka civilsamhället och skapa jämlika förutsättningar så att alla kan bidra utifrån sina förutsättningar. Syftet är också att främja demokrati och social hållbarhet genom förningars viktiga verksamheter.

Stödsystemet bygger på mänskliga rättigheter och en demokratisk värdegrund. Kommunen arbetar tillsammans med civilsamhället för att:

- ge alla möjlighet att utvecklas,
- ta hänsyn till barn och ungas rättigheter,
- öka delaktighet och inflytande,
- främja jämlikhet, trygghet och tillgänglighet,
- förbättra folkhälsa och skapa hållbara miljöer,
- stödja ett hållbart och engagerat civilsamhälle.

I Enköping finns det cirka 150 bidragsberättigade föreningar. Totalt finns det över 160 föreningar i kommunen. Det lokala föreningslivet representerar en bredd och mångfald av grupper och intressen i kommunen, en föreningsbas som utgör en styrka.

Upplevelsenämnden framhåller att kommunens bidragsregler är mer än regler – det är ett samlat stöd till civilsamhället som bidrar till att skapa förutsättningar för civilsamhället att bidra till ett socialt hållbart Enköping. Samtliga föreningar som önskar söka föreningsbidrag måste först ansöka om att bli godkända som bidragsberättigad förening. En rad krav och kriterier i enlighet med regelverket behöver uppfyllas. Samtliga bidragsberättigade föreningar behöver årligen uppdatera sitt konto på Rbok (kommunens bidrag- och bokningssystem) med aktuell information och senaste årsmöteshandlingar och på nytt skicka in en försäkran om att uppgifterna är korrekta.

Nedan presenteras antalet föreningar inom olika kategorier samt hur många som söker föreningsbidrag från kommunen.

Kategori	Antal föreningar	Antal föreningar Sökt bidrag
Bygdegård	12	12
Fritid	11	10
Funktionsrätt	12	12
Hembygd	15	15
Idrott	62	60
Kultur	14	13
Pensionär	12	12
Sociala	11	9
	149	143

Enköpings kommun tillämpar en utgångspunkt som kallas "En hållbar förening" som beskriver goda grundförutsättningar inom föreningen. När förening kan uppvisa dessa värden så påverkar det på ett positivt sätt föreningens möjligheter att få kommunala bidrag. En hållbar förening är aktiv och har en stabil organisation som följer gällande lagar och regler. En hållbar förening har god ekonomisk hushållning, relevant kunskap och kompetens för att driva föreningen och inkluderar sina medlemmar i beslut. Föreningar med ett beslutat dokument eller en formulering i del av dokument, som ger tydligt uttryck för föreningens ställningstagande inom något av nedan områden, erhåller ett högre verksamhetsstöd.

- **Barn och ungdomsverksamhet** - Föreningar med barn- och ungdomsverksamhet ska vidta åtgärder och kunna redogöra för hur de inkluderat barn och unga i verksamheten.
- **Demokrati och inflytande** - Föreningen vidtar åtgärder som förbättrar förutsättningarna för medlemmars rätt att påverka och ha inflytande i föreningen. Exempelvis genom paragraf i stadgarna som beskriver hur man kan få inflytande i föreningen.
- **Inkludering** – Föreningen vidtar åtgärder som gör det möjligt för personer att delta på jämlika villkor. Exempelvis genom en tydlig avsiktsförklaring i stadgarna eller annat styrdokument för hur man ska arbeta med den målgruppen föreningen finns till för.

- **Miljö och hållbarhet** – Föreningen vidtar åtgärder för att driva föreningens verksamhet på ett miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbart sätt.
- **Trygghet och säkerhet** – Föreningen vidtar åtgärder för att göra verksamheten mer trygg och säker. Exempelvis genom trafikpolicy, alkohol och drogpolicy eller andra styrdokument som tydligt berättar hur föreningen arbetar med att skapa en trygg och säker förening.

Ideellt Offentligt Partnerskap IOP – Idéburet offentligt partnerskap är en modell för partnerskap mellan den idéburna och den offentliga sektorn (oftast kommunen). Partnerskapet innebär att förening och kommun i samverkan bidrar till samhällsutvecklingen på ett tydligt och väl definierat sätt under en avgränsad period. Målet är långsiktig samverkan kring en samhällsutmaning. I ett Idéburet offentligt partnerskap beskrivs tydligt föreningens åtaganden och vilka som är kommunens åtaganden. I kommunen finns en särskild riktlinje för Idéburet offentligt partnerskap som regler när och hur detta kan vara en relevant samverkansform.

10.5.3 Möjliga utvecklingsområden för delaktighet och demokrati

Sammanfattningsvis kan man konstatera att delaktighet och demokrati av flera skäl även fortsättningsvis bör vara prioriterat utvecklingsområde för Enköpings kommun. Kommunledningsförvaltningen har det strategiska ansvaret för demokratiarbetet, med det behöver genomföras i samförstånd med samtliga förvaltningar. Kommunledningsförvaltningens uppdrag kan också gynnas av en tydligare vision och målbild för demokratiarbetet. Demokrati och delaktighet utgör ett grundfundament för tillit, trygghet och social hållbarhet. I kommunen finns behov av ett mer relationsbaserat, långsiktigt och jämlikt demokratiarbete, där fokus flyttas från struktur till faktisk upplevelse av delaktighet.

Särskilda satsningar bör göras på grupper som idag står längst från demokratin. Även arbetet med att ge barn och unga verkligt inflytande kan behöva förtydligas och stärkas. Den typen av åtgärder kan göra demokratin begriplig, inte bara formellt transparent. Kommunen kan göra förflyttningar genom att utveckla dialog till faktisk påverkan samt stärka bemötande och tillgänglighet.

Enköpings föreningsliv är välorganiserat och brett och utgör på flera sätt en demokratisk motor. Att fortsätta utveckla och behovsanpassa stödet till föreningslivet är ett viktigt fokus för kommunen, inklusive föreningsdialog och metodstöd till föreningar som precis som kommunen hanterar en värld i förändring. Det finansiella stödet från kommunen till föreningslivet i Enköping har legat på samma nivå i 10 år, en tioårsperiod då invånarantalet och antalet föreningar i Enköping har ökat.

10.6 Jämställdhet och rättigheter

10.6.1 Hur står det till med jämställdheten

Kvinnor i Uppsala län har genomgående en högre utbildningsnivå än männen, men tjänar sämre trots att de förvärvsarbetar i liknande utsträckning. Detta gäller oavsett socioekonomi och demografi. I gruppen som bor i villaområden i utkanten av tätorten, med höga inkomster, låg arbetslöshet och relativt hög utbildningsnivå är inkomstskillnaderna mellan män och kvinnor störst. Den sociala kompassen 2022 visar att kvinnor mår sämre än män samt att fler män är arbetslösa.

10.6.2 Strategi för Uppsala län

Länsstyrelsen i Uppsala län har tagit fram en strategi och vision för jämställdhet i länet, *Strategi för ett jämställt och jämlikt Uppsala län – visioner, viljeinriktning och målområden för 2024–2030*, initierad genom ett uppdrag från regeringen 2023. Den gäller för hela länet, således också för Enköpings kommun. Nedan presenteras ett sammanfattande urval av strategins innehåll.

10.6.3 Målområden och visioner

Strategin syftar till att främja både jämställdhet (likvärdiga rättigheter, möjligheter och villkor mellan kvinnor, män och andra könsidentiteter) och jämlikhet (lika livsvillkor oavsett socioekonomiska eller andra bakgrundsfaktorer) i hela Uppsala län. Den tar också hänsyn till nationella jämställdhetsmål och globala mål för hållbar utveckling.

Strategin bygger på fyra *övergripande visioner* för 2024–2030:

1. **Ett län med delaktiga invånare som har makt och förutsättningar att forma samhällsutvecklingen** – alla ska kunna påverka beslut som påverkar deras liv.
2. **Ett län fritt från våld** – särskilt våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor.
3. **Ett län med en civil beredskap för alla** – där jämställdhet och jämlikhet är integrerade i beredskapsplanering och samhällsskydd.
4. **Ett län med en inkluderande arbetsmarknad fri från diskriminering** – så att fler får möjlighet till arbete oavsett kön, ursprung eller andra faktorer.

Dessa visioner kompletteras av *målområden* som konkretiserar vad som behöver uppnås, inklusive mål för delaktighet, arbetsmarknad, trygghet och förebyggande av våld.

I den fullständiga strategin beskrivs exempel på målområden såsom:

- Effektivare brottsbekämpning med fokus på att motverka våld och skapa trygghet för utsatta grupper.
- Förbättrad kunskap och metodutveckling för att säkerställa jämlikt bemötande i samhällsinsatser.

Strategin har också ett tydligt intersektoriellt perspektiv, det vill säga att flera maktordningar (t.ex. kön, etnicitet, socioekonomi) påverkar livsvillkor och behöver beaktas i målformulering och genomförande.

10.6.4 Stora utmaningar

Strategin identifierar flera centrala utmaningar i länet som behöver adresseras för att visionerna ska kunna uppnås:

A. Strukturell ojämlikhet och diskriminering

Skillnader i livsvillkor mellan grupper (t.ex. kön, födelseland, utbildning) kvarstår och påverkar möjligheter att leva ett jämlikt och tryggt liv.

Ekonomiska skillnader, deltidsarbete och ojämnt arbetsmarknadsdeltagande fortsätter att skapa ojämlika villkor för många kvinnor och grupper med sämre etablering.

B. Våld och säkerhet

Våld i hemmet och mäns våld mot kvinnor är fortsatt ett allvarligt problem. Strategin pekar på bristande samverkan mellan aktörer, behov av bättre stödstrukturer för utsatta samt metoder för tidig upptäckt.

C. Civil beredskap och sårbarhetsanalyser

Kris- och beredskapsplanering måste bli mer inkluderande och systematiskt integrera jämställdhetsperspektiv, så att sårbara grupper inte lämnas utanför i krissituationer.

D. Samverkan och kunskapsbrister

Effektivt arbete kräver ökad samverkan mellan kommuner, region, civilsamhälle och myndigheter. Det behövs även mer kunskap om metoder som fungerar för att nå grupper med särskilda behov.

10.6.5 Hur arbetet bli effektivt

Strategin framhåller flera nycklar till ett effektivt genomförande:

A. Samverkan över aktörsgränser

Arbetet ska ske tillsammans med kommuner, Region Uppsala, myndigheter, civilsamhället och andra aktörer i länet. Genom samarbeten, nätverk och gemensamma planer kan insatser bättre anpassas till lokala behov.

B. Handlingsplaner och lokal förankring

Under 2024 ska strategins visioner konkretiseras i handlingsplaner, där mål, ansvar, resurser och tidsplanering finns tydligt angivna. Dessa tas fram i nära dialog med aktörer i länet och blir viktiga verktyg för uppföljning och genomförande.

C. Kunskap, metoder och utbildning

Strategin lyfter behovet av att sprida kunskap, metoder och utbildningsinsatser för att stärka aktörers förmåga att arbeta med jämställdhet och jämlikhet (t.ex. genom utbildningar och material).

D. Jämställdhetsintegrering

Jämställdhet – inklusive motverkan av mäns våld – ska systematiskt integreras i andra samhällsområden såsom utbildning, socialtjänst, civil beredskap och arbetsliv, så att perspektivet inte blir isolerat utan en naturlig del av all policy- och planeringsprocess.

E. Uppföljning och utvärdering

Arbetet ska följas upp regelbundet med indikatorer och analyser, så att utvecklingen mäts och strategin kan justeras baserat på resultat och ny kunskap. Uppföljning sker i dialog med samverkansparter.

10.6.6 Var uppstår bristande jämställdhet?

Frågan berörs delvis i sammanfattningen av Länsstyrelsens strategi ovan, men kompletteras nedan. Den bristande jämställdheten, skillnader mellan kön, är också nära besläktad med bristande jämlikhet, som har sin grund i olika gruppers förutsättningar för likvärdiga villkor och mänskliga rättigheter. Faktorer som ger upphov till orättfärdiga skillnader mellan människors villkor är många, de mest påtagliga är:

A. Ekonomi och arbetsmarknad

- Skillnader i inkomst, förmögenhet och anställningstrygghet.
- Kvinnor, unga, utrikes födda och personer med funktionsnedsättningar är överrepresenterade i osäkra och lågbetalda jobb.
- Lönegap och sämre karriärmöjligheter för vissa grupper.

B. Utbildning

- Skolsegregation gör att barn får olika förutsättningar beroende på bostadsområde och socioekonomisk bakgrund.
- Tillgång till stöd, behöriga lärare och studiero varierar kraftigt.

C. Hälsa och sjukvård

- Skillnader i fysisk och psykisk hälsa mellan grupper beroende på socioekonomi, kön, etnicitet och bostadsort.
- Tillgången till vård och kvaliteten på vården kan skilja sig, t.ex. mellan stad och landsbygd.

D. Bostadsmarknad

- Ojämligheter i tillgång till bra och prisvärda bostäder.
- Trångboddhet och ekonomisk utsatthet drabbar vissa grupper särskilt hårt.

E. Rättssystemet

- Skillnader i hur personer behandlas av polis, domstolar och myndigheter.
- Vissa grupper löper högre risk att kontrolleras, dömas hårdare eller få sämre rättsligt stöd.

F. Inflytande och delaktighet

- Underrepresentation inom politik, näringslivets ledning och beslutsfattande organ.
- Personer från socioekonomiskt svaga grupper deltar i mindre utsträckning i demokratiska processer.

10.6.7 Konventioner och lagar - allas lika rätt

Internationella konventioner och nationella lagar som Barnkonventionen, Funktionshinderkonventionen, Europakonventionen och Diskrimineringslagen spelar en viktig roll som både riktlinje och vägledning i arbetet att skapa ett samhälle som är rättvist, inkluderande och tryggt för alla. De är viktiga av flera skäl: De skyddar individens värde och frihet, de motverkar diskriminering och ojämlikhet, de ska säkerställa stöd till utsatta grupper, de gör rättigheter juridiskt bindande och skapar ett hållbart och rättvist samhälle. De ska dessutom bidra till att stärka demokrati och tillit.

10.6.8 Barnkonventionen

På Enköpings kommuns hemsida kan man läsa att Kommunfullmäktige har beslutat att kommunen ska verka för en tryggare kommun att vara stolta över att bo och verka i. Barn och ungas utveckling och välmående prioriteras för att de även som vuxna ska ha goda förutsättningar för ett självständigt och aktivt liv. Kommunen ska ha ett barnrättsperspektiv som gör att både den enskilda medarbetaren på kommunen och hela verksamheten arbetar utifrån rättigheterna i barnkonventionen och har bra strategier för att lyckas.

Kommunens viktigaste uppgifter kring barnkonventionen handlar om att säkerställa att alla beslut, processer och verksamheter som berör barn utgår från barnets rättigheter. Barnets bästa ska vara en vägande faktor när kommunen fattar beslut som rör barn – både individuella beslut (t.ex. socialtjänst) och generella beslut (t.ex. stadsplanering, skola). Barnet har också rätt att komma till tals i frågor som berör dem, rutiner för dialog och planer för att involvera barn i utveckling och planprocesser. Kommunen ska också säkerställa att barn har likvärdig tillgång till skola, omsorg, trygghet och fritid. Kommunen behöver också ta ansvar för att det finns tillräcklig kunskap för att tillämpa och utkräva rätt inom barnkonventionen. Man kan konstatera att Enköpings kommun har goda avsikter; det finns delvis upprättade rutiner och barnkonsekvensanalyser förekommer regelbundet. Analysen landar dock i slutsatsen att kommunen har ett utvecklingsarbete att göra här. Flera tjänstepersoner beskriver ett behov av tydliga och lättanvända rutiner för till exempel barnkonsekvensbedömningar och barns delaktighet och inflytande. Man kan också konstatera att det förekommer att barnperspektivet glöms bort i tjänsteskrivelser och handläggning av politiska beslut som berör barn. Viktigt att framhålla att det också finns ett antal goda exempel inom kommunen:

Ambitioner och arbete kopplat till barnkonventionen förekommer inom alla kommunens verksamhetsområden, inte bara på skolor och förskolor utan även när vi exempelvis planerar nya bostadsområden och bygger nya gång- och cykelvägar. Nedan följer några exempel:

När familjen behöver pengar kan kommunen besluta om försörjningsstöd baserat på om barn blir påverkade av att vårdnadshavare får bistånd eller inte. Det kan handla om pengar att köpa en cykel till ett barn eller pengar till hyran, oavsett så ska det framgå hur beslutet fattats och hur handläggaren resonerat kring hur det kan påverka barnen. Det gäller både vid avslag och beviljat bistånd.

När barn behöver flytta med sin vårdnadshavare - ser kommunen över hur det kan påverka barnet. Ibland kan vi till exempel göra bedömningen att läget på boendet kan spela roll för barnet.

När barn behöver stödinsatser ska barnet alltid få berätta och kommunen lyssna till deras önskemål när de är direkt berörda. Det kan till exempel vara vid barnavårdsutredningar eller stöd i någon form. Detta arbete görs främst av socialförvaltningen i Enköpings kommun.

När vi utvecklar bostadsområden fångar kommunen barnens perspektiv på utvecklingen, exempelvis genom att besöka närliggande skolor. Barnen får då diskutera och berätta hur de tycker att området är idag, både positiva och negativa aspekter. De får också berätta om vad de skulle vilja se i framtiden.

Kommunen stöttar civilsamhällets arbete viktiga arbete för barn och unga. Kommunen ger konsultativt stöd, beviljar bidrag till föreningsverksamhet och tillhandahåller verksamhetsanpassade och tillgängliga lokaler.

När barn är anhöriga är barnens rätt som anhöriga är viktig. Det kan till exempel vara barn som har en förälder eller ett syskon som under en längre tid är sjuk, mår psykiskt dåligt eller har en funktionsnedsättning. Ibland kan föräldrar eller syskon vara i behov av stödinsatser som påverkar hela familjen. Vid biståndsutredningar och uppföljningar av beslut tas alltid hänsyn till barnperspektivet.

Meningsfull fritid - som barn har du rätt till rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till din (barnets) ålder och rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet. Enköpings kommun erbjuder många möjligheter för barn.

Barnets rätt till delaktighet och inflytande - kulturskolans elevförening RUM – Riksföreningen unga musiker är ett sådant exempel. Ett annat exempel är de brukarsamråd som skollagen kräver och som tillämpas inom skolor i Enköping.

10.6.9 DOS-lagen

Alla har rätt att ta del av information och tjänster, oavsett funktionsnedsättning. Enköpings kommun behöver därför beakta DOS-lagen i all digital information. Kommunen behöver ändra arbetssätt och utveckla förmåga att ta fram tillgängliga it-system, appar och dokument. På kommunens intranät finns en utförlig beskrivning av DOS-lagens hållpunkter samt information om hur kommunen arbetar och utvecklas för att följa lagen, samt vad varje medarbetare som tar fram digital information måste tänka på med syftet att göra informationen tillgänglig för alla.

10.6.10 Möjliga utvecklingsområden jämställdhet

- Aktivt medverka i arbetet men Länsstyrelsens strategi och vision för jämställdhet i länet, *Strategi för ett jämställt och jämlikt Uppsala län – visioner, viljeinriktning och målområden för 2024–2030*.
- Fortsätta och systematisera arbetet med mäns våld mot kvinnor.
- Utveckla en strategi för ett jämställt Enköping inom ramen för kommunens arbete med social hållbarhet.

10.7 Sysselsättning och försörjning

Enköpings kommun behöver hantera konsekvenser av att det är skillnader i förutsättningar för olika samhällsgrupper och barn och unga lever med ojämlikhet i uppväxtvillkor. Trenden är att gruppen med låg socioekonomisk position drabbas i större utsträckning av ohälsa, uppgår oftare ohälsosamma levnadsvanor och har sämre förutsättningar för hälsa. För kvinnor i den gruppen har medellivslängden till och med sjunkit. Samtidigt har även den ekonomiska standarden sjunkit vilket kan påverka hälsan även längre fram i tiden.

Sysselsättning och försörjning är centrala för att individer och familjer ska kunna leva ett gott liv med god hälsa eftersom de skapar ekonomisk trygghet, socialt sammanhang och psykologisk stabilitet. Inkomst är en given förutsättning för att betala för mat, bostad, kläder, fritid, vård och andra grundläggande behov. Att ha en försörjning minskar stress och ökar möjligheten att planera för framtiden, oavsett om den kommer av arbete eller studier och fortbildning. Arbete eller annan sysselsättning ger struktur i vardagen, sociala kontakter och en känsla av delaktighet i samhället, vilket också kan bidra till att man känner sig behövd, det stärker självkänslan och minskar risken för psykisk ohälsa. En trygg försörjning skapar bättre uppväxtvillkor för barn, minskar konflikter i hemmet och ger familjen resurser för en hälsosam livsstil.

Enlig Liv och hälsa ung 2023 så är det 13 procent av barn och unga i Enköping som oroar sig för familjens ekonomi. Det är något lägre än 2017 då siffran var 16 procent. Innan pandemin var samma siffra nere på 10 procent.

I Enköpings kommun ligger arbetslösheten på nivå i storleksordningen 6–8 procent beroende på mätmetod. Inskrivna hos Arbetsförmedlingen ligger på cirka 6,5 procent. Kommunens egen årsredovisning med prognos anger en förväntad arbetslöshet på ca 8,3 procent för 2025. Innan 2020 var arbetslösheten generellt lägre i de flesta kommuner och flera indikatorer hos Arbetsförmedlingen visar att arbetslösheten har stigit mellan 2015 och 2025, särskilt efter 2020. Enligt Arbetsförmedlingens siffror låg arbetslösheten bland unga i Enköping på 8,3 procent i november 2025. Det är något högre än året innan då andelen var 7,9 procent. Bland utrikesfödda i Enköpings kommun var antalet arbetslösa 16,1 procent i november 2025, vilket är något lägre än 2024 då siffran var 16,7. Ungefär hälften av alla arbetslösa (totalt 1562, nov 2025) i Enköpings kommun (november 2025) deltog i någon form av insats och/eller program för etablering på arbetsmarknaden. Av 1562 arbetslösa i Enköping har 701 varit arbetslösa i mer än 12 månader. Arbetsförmedlingen spår att arbetslösheten generellt kommer att minska de närmaste åren, också bland långtidsarbetslösa. Antalet långtidsarbetslösa minskar också tack vare arbetsmarknadsutbildningar, fler i praktik samt ökat antal anställningar med stöd, så kallat introduktionsjobb.

Flera faktorer har påverkat arbetslösheten under perioden 2015-2025, Arbetsförmedlingen pekar på följande:

1. Pandemin (COVID-19) och efterverkningarna 2020–2021 — snabbt tapp av jobb i vissa branscher (tjänster, besöksnäring) och efterföljande omställningar.
2. Svagare konjunktur / lägre efterfrågan under delar av perioden — påverkar sysselsättningen regionalt olika.
3. Strukturförändringar i näringslivet (sektorsförskjutningar, färre tidsbegränsade anställningar, automatisering) som minskar vissa typer av jobb lokalt. Enköpings årsredovisning pekar specifikt på en dämpning i privat sysselsättning.
4. Demografi och arbetskraftens sammansättning — åldrande befolkning, varierande etablering av utrikesfödda på arbetsmarknaden (högre arbetslöshet bland utrikesfödda i många kommuner) påverkar kommunnivån.
5. Lokala faktorer: näringslivets struktur i Enköping (småföretag, branschmix), lokala varsel/avvecklingar och pendlingsmöjligheter mot större arbetsmarknader. Kommunens insatser och lokala arbetsmarknadsprogram påverkar också.

Arbetsförmedlingen beskriver också en matchningsproblematik såväl i Uppsala län som i landet generellt. Det innebär att personer står utan jobb – trots att arbetsgivare har svårt att rekrytera, eftersom utbildningsnivå och förmåga att tillgodogöra sig traditionella utbildningsformer hos de arbetssökande är låg. Arbetsförmedlingen beskriver ett stort behov av praktik för arbetssökande för att stärka förmåga och kompetens. Man beskriver också begränsade möjligheter för de långtidsarbetslösa som i sin tur kräver aktiva arbetsmarknadsåtgärder, behov av samplanering mellan kommuner samt utbildning på andra sätt än "traditionellt".

10.7.1 Arbetslöshet som leder till fattigdom

Rädda Barnens barnfattighedsrapport, En ny verklighet (2025) inleds på följande sätt:

"Vi möter föräldrar som vänder på varje krona och ändå inte får vardagen att gå ihop. Som i sitt livspussel sliter med att tiden som borden går till närvaro med barnen, läxläsning och samtal, i stället går till att jämföra priser mellan olika mataffärer. Vi möter barn som säger "jag vill ändå inte åka" inför idrottsföreningens cup – inte för att viljan saknas, utan för att barnet vill skona sin förälder från oro över att ekonomin inte räcker till. Vi vet att de tre orden "jag kan inte" till jämnåriga kompisar, kan inrymma en hel värld av hur ekonomisk utsatthet påverkar livet, sociala gemenskaper och framtidsdrömmar."

Sysselsättning och försörjning är väsentliga för individ och familj, av flera skäl som framgår av texten ovan. Med längre arbetslöshet kommer ett tillstånd som riskerar underminera faktorer som är viktiga av sociala skäl men också för personlig utveckling, hälsa och identitet. Finns det barn i familjen drabbas dessa ofta särskilt hårt. Enligt Rädda Barnens barnfattighedsrapport 2024 ligger barnfattigheden i Enköpings kommun på 14,7 procent vilket innebär att 1557 barn i kommunen lever i familjer med så begränsade resurser att det påverkar barnets livskvalitet och vardag. Ofta i så stor utsträckning att barnets rättigheter inte efterlevs.

Rädda Barnens rapport framhåller att barnfattigheden i Sverige till stora delar är ett resultat av strukturella ekonomiska faktorer under de senaste åren. Pandemin följdes av kraftigt ökad inflation, vilket gjorde vardagskostnader för mat, boende och energi dyrare för alla familjer. Samtidigt har inkomsterna i många familjer inte hängt med prisökningarna, och realvärdet på viktiga stöd som barnbidrag och bostadsbidrag har urholkats. Trygghetssystem som försörjningsstöd når idag färre barnfamiljer och ger inte samma skydd som tidigare när kostnaderna stiger. Barn som bor med ensamstående föräldrar har betydligt högre sannolikhet att leva i

ekonomisk utsatthet än barn med två sammanboende föräldrar. Barn med utländsk bakgrund löper också en mycket högre risk.

Rapporten betonar att barnfattigdom inte bara handlar om att inte ha råd med det absolut nödvändigaste (mat, kläder, hyra), utan också om relativa brister, det vill säga att barnets resurser är betydligt sämre än majoritetens, vilket påverkar barnets möjligheter att delta i samhället och leva som andra. Rapporten lyfter flera viktiga konsekvenser av att växa upp i barnfattigdom — både på kort och lång sikt:

1. Begränsad möjlighet att vara barn

- Barn som lever i fattigdom får ofta begränsat utrymme att leka, lära, växa och drömma, eftersom familjens resurser räcker just till det absolut nödvändigaste.

2. Socialt utanförskap

- Ekonomisk utsatthet gör det svårare att delta i sociala aktiviteter som andra barn tar för givet (fritidsaktiviteter, födelsedagskalas, idrottsevenemang).
- Detta kan leda till känslor av utanförskap, lägre självkänsla och social isolering.

3. Hälsa och välmående

Barnfattigdom är kopplat till:

- Ökad risk för både fysisk och psykisk ohälsa.
- Stress och oro kring familjens ekonomi, vilket påverkar barnets vardag och trygghetsupplevelse.

4. Utbildning och framtidsmöjligheter

- Barn i ekonomisk utsatthet har ofta sämre förutsättningar i skolan på grund av stress, bristande resurser till material eller aktiviteter och mindre utrymme för stöd utanför skolan.
- Det kan på sikt påverka framtida utbildnings- och jobbchanser negativt.

5. Normaliserade begränsningar i vardagsliv

Rapporten ger exempel på hur barn själva säger saker som *"jag kan inte"* — inte för att de inte vill delta — utan för att de inte vill belasta sina föräldrar med oro eller kostnader för aktiviteter.

Konsekvenser för barnet:

- Socialt utanförskap, begränsade sociala möjligheter.
- Sämre hälsa och psykiskt välmående.

- Påverkan på skolgång, framtid och självkänsla.
- En vardag där barn känner att de måste ta ansvar utifrån familjens ekonomi.

10.7.2 Vad kan kommunen göra för att stödja utsatta barn

Enköpings kommun har flera arbetssätt och insatser som syftar till att stärka barnets möjligheter i såväl skola som under fritid. Familjer med behov av försörjningsstöd får det genom socialförvaltningen och där tas särskild hänsyn till barnens behov.

Skolornas elevhälsa är en central del i arbetet med elever i behov av särskilt stöd. Elevhälsan i Enköping omfattar bland annat specialpedagoger som arbetar tillsammans med elever och lärare för att anpassa undervisningen så att varje elev får förutsättningar att nå målen. Det finns skolpsykolog, skolsköterska och skolläkare som arbetar med hälsofrämjande insatser och kan följa upp medicinska eller hälsorelaterade behov samt skolkurator som erbjuder samtal och psykosocialt stöd för elever som behöver det.

Kommunens stöd till det lokala föreningslivet innefattar såväl konsultativt som finansiellt stöd där det finns möjligheter att underlätta för föreningar som tar ett stort socialt ansvar. Kommunen informerar och tipsar återkommande om aktiviteter som inte kostar något för barn och unga.

10.7.3 Möjliga utvecklingsområden sysselsättning och försörjning

- Fortsatt och mer systematisk satsning på särskilt utsatta grupper som är långt ifrån en etablering på arbetsmarknaden.
- Fortsatt och utökad satsning på praktikplatser och arbetsträning.
- Fortsatt och mer systematisk satsning på särskilt utsatta familjer genom stöd som minskar risken för att barnet ärver föräldrarnas utmaningar.
- Ökad samverkan mellan kommun, näringsliv och utbildningsinstanser för att minska kompetensglappet och få fler i arbete.
- Fortsatta satsningar inom skolan – godkända betyg från grundskola och gymnasium är en viktig förutsättning för etablering på arbetsmarknaden.

10.8 Trygghet och säkerhet

Den säkerhetspolitiska utvecklingen och klimatförändringarna gör Sverige mer sårbart, med ökade skyfall, torka och andra extrema väderhändelser. Covid-19-pandemin visade dessutom på brister i samhällets organisatoriska, materiella och mentala beredskap, och illustrerade hur globala kriser kan få breda, systemiska konsekvenser – från ekonomisk recession till störda leverantörskedjor. Även Rysslands invasion av Ukraina och återkommande cyberattacker visar hur sammanlänkade och känsliga våra system är.

Sverige har samtidigt hanterat inhemska kriser såsom bränder, översvämningar, flyktingströmmar och ökande gängkriminalitet, vilket belastat polis och rättsväsende kraftigt. Flera menar därför att vi nu lever i en "permakris", där ständigt pågående kriser blivit vardag. Enköpings kommun påverkas av samma globala risker – från klimatförändringar till pandemier och systemiska hot – och står inför liknande utmaningar i sin beredskap.

Enköpings kommun har ett strategiskt viktigt läge med närhet till Stockholm, goda transportmöjligheter samt militär närvaro genom Ledningsregementet och Arméstaben. Etableringen av Natos nordiska logistikbas i kommunen förstärker detta och innebär ökade krav på samarbete med Försvarsmakten, säkerhetsskyddsarbete och totalförsvarsplanering.

För att möta framtida och oförutsägbara kriser behöver kommunen stärka sin ordinarie verksamhet och bygga upp robusta resurser, exempelvis lokal energiförsörjning och modern teknik som möjliggör ö-drift vid störningar.

Enköpings kommun har en uttalad ambition om att deras verksamheter ska vara trygga och inkluderande med ett stort fokus på social hållbarhet. Genom fritidsklubb och fritidsgårdarna bygger upplevelsenämnden trygga unga som blir trygga vuxna. Kommunen samarbetar i den förebyggande samarbetsformen SSPF (skola, social, polis och fritid), både på grupp- och individnivå. Det finns också en utvecklad samverkan mellan upplevelseförvaltning, utbildningsförvaltning, socialtjänstens fältverksamhet, Mamma United och andra aktörer från civilsamhället.

En viktig del i nämndens uppdrag är att arbeta för att anläggningar och lokaler ska vara ändamålsenliga, trygga och säkra. Här pågår ett kontinuerligt arbete med att skapa trygghet både i och runt anläggningar och lokaler. Verksamheterna måste kontinuerligt utvecklas och samverka i dialog med dem som arbetar i dem och med dem som vi är till för, med ett särskilt fokus på barn och unga.

10.8.1 Brottsförebyggande arbete

Vision med det brottsförebyggande arbetet i ett tryggt Enköping är den reella risken för att utsättas för brottsliga handlingar låg. Ett tryggt Enköping är samtidigt en plats där individen upplever en känsla av trygghet. Det trygghetsskapande arbetet behöver därför fokusera både på det reella och det upplevda; där stadens fysiska utformning såväl som ungdomars förutsättningar för en trygg uppväxt är viktiga delar. (trygghet och säkerhetspolicy KS2022/377). Nyckeln till framgång är systematisk samverkan. Det innefattar förvaltningsövergripande åtaganden inom kommunal organisation med förvaltningar och bolag. Det innefattar även samverkan med andra myndigheter som är verksamma lokalt och regionalt samt näringslivet, den ideella sektorn och enskilda medborgare. (Brottsförebyggande arbete – strategisk lägesbild KS2024/624)

10.8.2 Trygghetstriangeln

Kommunen har en arbetsmodell som kallas "Trygghetstriangeln" för att kraftsamla när oro, otrygghet eller säkerhetshändelser uppstår i verksamheter som även berör andra förvaltningar och externa samverkansparter. Utifrån en lägesbild kan åtgärden snabbt sättas in vid behov. Vid ett "gult läge" ska samverkan påbörjas inom sju dagar och vid "rött läge" ska möten för samverkan ske inom 48 timmar. (Brottsförebyggande arbete – strategisk lägesbild KS2024/624)

10.8.3 SSPF, samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid

SSPF, är en samverkansmodell för trygga uppväxtvillkor och goda uppväxtmiljöer. Syftet med samverkan är att tillsammans med barn, vårdnadshavare och övriga vuxna i barnets närhet gemensamt förhindra och minimera riskbeteenden, brottslighet och/eller drogmissbruk. Målgruppen för SSPF är barn som exempelvis har problematisk skolfrånvaro, misstänks begå brott, missbrukar eller befinner sig i destruktiva miljöer. SSPF aktiveras när oro uppstår kring en plats, grupp eller individ, oavsett ålder.

10.8.4 BOB- råd, barn och unga i organiserad brottslighet

Sedan hösten 2024 finns ett lokalt BOB-råd i Enköpings kommun som är en samverkansstruktur och samordnas av Lokalpolisområde Enköping/Håbo. Det långsiktiga målet är att förebygga, hindra och försvåra

att barn och unga begår grova brott och blir en del av kriminella nätverk och organiserad brottslighet, ett problem som växer sig allt större och som hela samhället måste arbeta emot. Samverkansstrukturen är ett myndighetsgemensamt regeringsuppdrag mellan Polismyndigheten, Brottsförebyggande rådet, Kriminalvården, länsstyrelserna, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse, Statens skolverk och Åklagarmyndigheten.

10.8.5 Möjliga utvecklingsområden trygghet och säkerhet

Tryggheten och vitala samhällsfunktioner hotas av en mer osäker omvärld. Såväl klimathot, osäkerhet och aggression i omvärlden som den växande organiserade brottsligheten i Sverige utgör utmaningar i ökad omfattning. Här är kommunen aktiv och progressiv, men fortsatta prioriteringar krävs.

De ökande cyberhoten kräver också systematiskt och förebyggande informations- och IT-säkerhetsarbete. Kommunen måste ha god kontroll över sin information, kunna prioritera kritiska system och planera för snabb återställning. Detta förutsätter samarbete över hela organisationen samt både mod och uthållighet för att hantera komplexa sårbarheter och långsiktiga åtgärdsbehov.

10.9 Kultur och fritid

Upplevelsenämnden ansvarar för att utveckla, stödja och samordna kommunens arbete inom kultur, idrott och fritid. Det innebär att nämnden erbjuder och utvecklar kultur- och fritidsverksamheter för alla åldrar och stödjer föreningslivet och civilsamhället genom bidrag, samverkan och rådgivning. Nämnden ansvarar också för kommunens bibliotek, kulturskola, museum, idrottsanläggningar och fritidsmiljöer. På så vis skapar nämnden förutsättningar för ett brett utbud av aktiviteter och evenemang som enligt nämndens plan ska präglas av delaktighet, jämlikhet, tillgänglighet och social hållbarhet. Arbetet ska också främja demokrati, inkludering och folkhälsa genom kultur- och fritidsinsatser. Samlat arbetar nämnden för att göra Enköping till en kommun där kultur, idrott och fritid bidrar till livskvalitet, gemenskap och utveckling för alla invånare.

Kulturverksamheten med sitt breda utbud av programverksamhet som till exempel språkcafé, museets program för skolklasser, Kulturgarantin, Måndagskväll och Kulturveckan för alla, utgör en viktig del i att skapa samhörighet i kommunen. Bibliotekets läsfrämjande uppdrag är viktigt för läskunnigheten. Ett annat exempel är hur museet i sitt uppdrag förmedlar kunskap om Enköpings historia vilket bidrar till samhörighet.

Kommunens verksamheter inom kultur och fritid spelar en viktig roll i barn och ungas utveckling, lärande och hälsa. Ojämligheter i uppväxtvillkor bidrar dock till att barn och unga har skilda förutsättningar att ta del av Enköpings kultur-, idrotts- och fritidsliv. Skälen till detta är flera. Det kan handla om ekonomiska förutsättningar, att utbudet inte attraherar, att man inte känner till de olika verksamheterna eller har möjlighet att ta sig till en aktivitet, men också förutsättningar att kunna delta utifrån särskilda behov relaterade till exempel till funktionsnedsättningar.

Införandet av Fritidskortet hösten 2025 är en viktig statlig reform som syftar till att fler barn och unga i åldern 8–16 ska få möjlighet till en aktiv och meningsfull fritid – oavsett familjens ekonomi. Kulturskolan har anslutit sig till Fritidskortet och förvaltningen stödjer och informerar föreningslivet i att ansluta sina föreningar.

Genom jämförelsen i Kolada framkommer att Enköpings kommun ligger över riksgenomsnittet på flertalet områden vad gäller nöjdhet med förutsättningar för kultur och fritid. När det gäller till exempel frågan om utbudet är bra av träningsplatser utomhus i kommunen (2024) så är riksgenomsnittet en procentuell andel nöjda 70,9 och för Enköping 75,1. Andra exempel från mätningar 2024 är:

Bra utbud av upplysta motionsspår i kommunen (%)

Riket: 73,5

Kommunen: 82,2

Bra utbud av friluftsområden i kommunen (%)

Riket: 88,0

Kommunen: 89,3

Bra utbud av böcker/tidskrifter på biblioteket (%)

Riket: 95,2

Kommunen: 96,9

Bra utbud av aktiviteter på biblioteket; bokklubbar, sagostunder, författarbesök

Riket: 82,2

Kommunen: 88,5

Utbudet kan beskrivas som brett, och många barn och unga tar del av det, men inte alla. Tjejer deltar i lägre utsträckning i föreningslivet än killar. 2022 deltog 45 procent av killarna mellan 7 och 25 år i någon föreningsidrottsaktivitet under året. Motsvarande siffra för tjejerna var 37 procent. Det föreligger även stora skillnader i deltagandet i föreningslivet beroende på var i kommunen man bor. I Bredsand-Haga deltog 52 procent av tjejerna och 63 procent av killarna i någon idrottsaktivitet och området är det med högst andel idrottande barn i Enköping. I Romberga var det bara 18 procent av tjejerna som idrottade, jämfört med 25 procent av killarna. Tjejer deltar däremot i högre utsträckning i kulturskolans verksamhet. Av elever i åldern 6–19 år som deltog i kulturskolans verksamhet under 2023 var 64 procent tjejer. Antalet aktiviteter för målgruppen barn och unga 0–18 år på biblioteken ökade under 2023 men ligger fortsatt lågt jämfört med

andra kommuner. Upplevelsenämnden planerar att genomföra en kartläggning för att skapa bredare förståelse för skillnader i barn och ungas uppväxtvillkor samt hur det påverkar deras fritid.

Sammantaget kan man konstatera att Enköping erbjuder en fungerande infrastruktur för såväl idrott och friluftsliv som för kulturen. Inom idrotten finns en högre nöjdhet än motsvarande inom kulturen, det framgår i statistiken från Kolada att kulturföreningar och kulturutövare upplever att förutsättningarna avseende lokaler och scener för kultur behöver bli bättre. Enköpings kommuns Medborgarhuset Joar ställs om till kulturhus och ska stå färdigt 2028 vilket bör leda till förbättrade villkor för kulturen. Många verksamhetsområden inom kulturen ska dock samsas i det nya kulturhuset, det är således inte självklart att det medför en tydlig förbättring för alla inom kultursektorn

10.9.1 Möjliga utvecklingsområden kultur och fritid

Sammanfattningsvis kan man konstatera goda förutsättningar vad gäller lokaler, arenor och resurser för friluftsliv i Enköping, och en nöjdhet som ligger över riksgenomsnittet, men det framgår också tydliga skillnader vad gäller till exempel medverkan i aktiviteter och föreningsliv. Vi ser skillnader mellan kön och skillnader mellan bostadsområden. Detta bör beaktas och analyseras mer noggrant som underlag för politiska beslut och nödvändiga strukturförändringar.

10.10 Integration och inkludering

"Enköpings kommun har en tydlig socioekonomisk boendesegregation. Den sociala kompassen visar att vissa områden har betydligt högre andel barn och unga i hushåll med låg ekonomisk standard, högre andel arbetslösa samt högre andel med ekonomiskt bistånd än genomsnittet i kommunen. Det finns inga lokala trender där Enköping skiljer sig från det nationella".

Enköpings Trend- och omvärldsanalys 2025

10.10.1 Bostadssegregation

Enköping har en *"påtaglig, men inte extrem"* rumslig ojämlikhet enligt Segregationsbarometern. Kommunen får ett ojämlikhetsindex runt 40,9 (index som beskriver hur inkomstgrupper är geografiskt fördelade). Det

betyder att inkomstgrupperna inte är jämnt fördelade inom kommunen; segregation finns och är mätbar.

Kommunens egna analyser och bostadsförsörjningsprogram bekräftar att bostadsmarknadens struktur, byggtakten och behovet av olika boendeformer (villor, hyresrätter, student/ungdomsboenden, trygghetsboenden) påverkar möjligheten att motverka segregation. Kommunens trend- och bostadsdokument tar upp behovet av fler bostäder och aktiv bostadspolitik.

10.10.2 Arbetsmarknad och sysselsättning

Aktuella rapporter/nyhetsuppföljningar visar fallande arbetslöshet bland utrikes födda i Enköping under 2025 (lägsta på många år i vissa mätningar), vilket är ett positivt tecken för integration på arbetsmarknaden — dock kvarstår gap mellan inrikes och utrikes födda i nivå och sårbarhet.

SCB/STATIV och länsstatistik ger underlag för att följa sysselsättning, utbildningsnivå och boendesegregation över tid; kommunens data samlar relevanta nyckeltal. Dessa datakällor visar att integrationen ger ett blandat resultat: vissa indikatorer förbättras, andra (inkomstskillnader, koncentration av utsatta hushåll) kvarstår.

10.10.3 Skola, socialtjänst och samhällsdeltagande

Regionens och kommunens instrument (t.ex. *Sociala kompassen*) används för att kartlägga socioekonomiska skillnader mellan kommundelar. Sociala kompassen visar tydliga variationer mellan stadsdelar/områden i Enköping vad gäller utbildning, hälsa, försörjningsstöd med mera, vilket indikerar att arbetet med inkludering behöver vara riktat mot områden/målgrupper med särskilda behov. Den sociala kompassen ska uppdateras under 2026.

Kommunens sociala arbete och uppdateringar i socialtjänstlagen diskuteras inom politiken i Enköping samt i kommunala handlingar, med fokus på att anpassa verksamheter efter tillkommen lagstiftning och befolkningens förändrade behov.

10.10.4 Styrkor & risker - vad statistiken pekar

Styrkor

Aktiv uppföljning: Enköping använder verktyg som Sociala kompassen och tar fram trend-/bostadsanalyser — bra för kommunens förmåga att vara relevant i sina satsningar samt tydlighet vad gäller målgruppsanpassade insatser.

Positiv utveckling på arbetsmarknaden för vissa grupper (sänkta arbetslöshetstal bland utrikes födda under 2025) vilket tyder på att integrationsinsatser eller lokala förutsättningar ger vissa positiva resultat.

Ny skola och aktivitetscentrum på Lillsidan är under produktion. Har utvecklats med integration och social hållbarhet som övergripande ambition. Ett strategiskt integrationsprojekt baserat på samverkan mellan kommunens professioner.

Enköpings kommun har ett väl utvecklat föreningsliv som även representerar en bredd av inriktningar och intresseområden. Civilsamhället är en viktig aktör för social hållbarhet. Här ges möjlighet till aktivitet och utveckling, gemenskap och demokrati, faktorer som bidrar till folkhälsa och livslångt lärande.

Risker / brister

Fortsatt koncentration av låga inkomster och socioekonomiska utmaningar i vissa områden; det risken förstärks om bostadsbyggandet inte motsvarar behovet av blandade upplåtelseformer.

Om resurser till skolor, socialt stöd och arbetsmarknadsinsatser inte riktas mot prioriterade områden riskerar segregation och exkludering bli mer bestående.

Arbetsförmedlingen framhåller utmaningar vad gäller matchning mellan arbetsmarknadens behov och arbetslösas kompetens och förmåga att medverka inom "traditionella" utbildningsinsatser.

10.10.5 Möjliga utvecklingsområden integration och inkludering

- Utveckla en tydlig strategi och arbetsmodell för social hållbarhet som underlättar analys och möjliggör prioriteringar mot grupper med större behov.
- Samverka med andra samhällsaktörer för att tydliggöra ansvar, rådighet samt hur insatser från olika aktörer kan komplettera varandra.
- Utveckla och tillämpa strategier för att minska segregationen inom Enköpings skolor.
- Fortsatt och riktad blandad bostadsbyggnad (fler hyresrätter och blandade upplåtelseformer) för att motverka rumslig koncentration.
- Riktade arbetsmarknadsinsatser där arbetslösheten bland utrikes födda är högre; språkträning/praktik/arbetsmarknadsprogram som kopplas till lokala företag (Underbyggs av positiva tecken i arbetsstatistik samt ny lagstiftning).
- Geografiskt riktade sociala och utbildningsinsatser (skola, barns fritidsaktiviteter, föräldrastöd) i de kommundelar som Sociala kompassen visar som mest sårbara.
- Fortsatt användning av öppna data och uppföljning för att mäta effekter av insatser över tid.